

መግቢያ.....	iii
ምዕራፍ አንድ.....	1
የወረዳችን መገኛ.....	1
1.1 የመገኛ ትርጉም.....	2
1.2 የአንጻራዊ መገኛ ትርጉም.....	3
1.3 የወረዳችን አንጻራዊ መገኛ.....	5
1.4 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች መገኛ.....	8
1.5 የአጎራባች ወረዳዎች ስም እና መገኛቸው.....	10
ምዕራፍ ሁለት.....	14
የሰውነት ክፍሎች.....	14
2.1 ወጪዎች የሰውነት ክፍሎችንና የስሜት ሕዋሳት.....	15
2.1.1 ወጪዎች የሰውነት ክፍሎችን.....	15
2.1.2 የስሜት ሕዋሳት ጥቅሞች.....	17
2.2 የቁሶች አካላዊ ባሕሪያት.....	26
2.3 የብርሃን ምንጮችና የብርሃን ባሕርያት.....	31
ምዕራፍ ሦስት.....	36
የተፈጥሮ አካባቢያችን.....	36
3.1 የአየር ሁኔታ እና የአየር ንብረት.....	37
3.2 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ እፅዋት.....	41
3.2.1 እፅዋት.....	41
3.2.2 ዋና ዋና የእፅዋት ክፍሎች እና ተግባራቸው.....	42
3.2.3 ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮች.....	48
3.2.4 ኮምፖስት.....	51
3.3 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ እንስሳት.....	55

3.3.1 እንስሳት	55
3.3.2 የእንስሳት ጥቅም	57
3.3.3 የእንስሳት ምደባ	59
3.4 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ የተፈጥሮ ሐብቶች	72
3.5 የወረዳችንን ሀብቶች መጠበቅ	79
3.5.1 የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ	79
3.5.2 ሰው ሰራሽ ሀብት ጥበቃ	84
ምዕራፍ አራት	92
ማህበራዊ አካባቢያችን	92
4.1 የቤተሰብ አባላት እና ፍላጎቶቻቸው	93
4.1.1 የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎት	93
4.1.2 የቤተሰብ የጤና አጠባበቅ ፋይዳዎች (ጥቅሞች)	96
4.2 በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት እና ተግባራት	102
4.3 የግል እና የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ	107
4.3.1 የግል ንጽህና አጠባበቅ	107
4.3.2 የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ	108
ምዕራፍ አምስት	115
የተለየ ትኩረት የሚፈልጉ ቁልፍ ጉዳዮች	115
5.1 የመንገድ ትራፊክ ደህንነት	116
5.2 ኤች አይ ቪ / ኤድስ	120

መግቢያ

ይህ የሁለተኛ ክፍል አካባቢ ሳይንስ ትምህርት የተማሪች መማሪያ መጽሐፍ በአዲሱ ስርዓተ ትምህርት ላይ ተመስርቶ የተዘጋጀ ነው። መጽሐፉ የአካባቢ ነባራዊ ሁኔታዎች መሠረት በማድረግ የተዘጋጀ ሲሆን በውስጡ አምስት ምዕራፎችን ያካተተ ነው።

እነዚህም የወረዳችን መገኛ፣ የሰውነት ክፍሎች፣ የተፈጥሮ አካባቢያችን፣ ማህበራዊ አካባቢያችን እና ልዩ ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮች ናቸው። በመሆኑም መምህራን የወደ ተማሪዎቻቸውን አካላዊ እና ሥነ አዕምሮዊ ዕድገት ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ከትምህርቱ የሚጠበቅባቸውን እውቀት፣ አመለካከት እና ክህሎት ለማምጣት ጥረት ማድረግ የሚጠበቅባቸው ሲሆን ተማሪዎች ደግሞ በመምህራኖቻቸው አማካኝነት በየክፍለጊዜው የሚቀርብ ላቸውን ትምህርት በሚገባ መከታተልና ከፍተኛ ተሳትፎ በማድረግ መማር ይኖርባቸዋል።

ምዕራፍ አንድ

የወረዳችን መገኛ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የመገኛን ትርጉም ትገልጻላችሁ፡፡
- የአንድን ቦታ አንጻራዊ መገኛዎች ትለያላችሁ፡፡
- የወረዳችሁን አንጻራዊ መገኛ ትገልጻላችሁ፡፡
- የምትኖሩበትን ወረዳ መገኛ ከአጎራባች ወረዳዎች አንጻር ትገልጻላችሁ፡፡
- በወረዳችሁ ዉስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች ካርታ በመሳል (በመንደፍ) ታሳያላችሁ፡፡
- በወረዳችሁ ዉስጥ የሚገኙትን ቀበሌዎች ስም ትጠቅሳላሁ፡፡
- ባዘጋጃችሁት ካርታ ላይ የወረዳችሁን ቀበሌዎች ታመለክታላችሁ፡፡
- የአጎራባች ወረዳዎችን ስም ትዘረዝራላችሁ፡፡

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

1.1 የመገኛ ትርጉም

1.2 የአንጻራዊ መገኛ ትርጉም

1.3 የወረዳችን አንጻራዊ መገኛ

1.4 በወረዳችን ውስጥ የጠቃሚ ቦታዎች መገኛ

1.5 የአጎራባች ወረዳዎች ስም እና መገኛቸው

መግቢያ

ዉድ ተማሪዎች! በአንደኛ ክፍል የአከባቢ ሳይንስ ትምህርት ስለ ቅርብ አካባቢያችሁ ወይም ስለ ቀበሌያችሁ መገኛ ተምራችኋል፡፡ በሁለተኛ ክፍል አከባቢ ሳይንስ ትምህርት ምዕራፍ አንድ ውስጥ ደግሞ ስለ ወረዳችሁ መገኛ ፣ ስለ መገኛ እና አንጻራዊ መገኛ ትርጉም፣ ስለሚትኖሩበት ወረዳ አንጻራዊ መገኛ ፣ በወረዳችሁ ውስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች ፣ የአጎራባች ወረዳዎች ስም እና አንጻራዊ መገኛቸውን ትማራላችሁ፡፡

1.1 የመገኛ ትርጉም

ቁልፍ ቃል፡-

- መገኛ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የመገኛን ትርጉም ትናገራላችሁ፡፡
- ቤታችሁ በየትኛው ቀበሌ እንደሚገኝ ትገልጻላችሁ፡፡
- ቀበሌያችሁ በየትኛው ወረዳ እንደሚገኝ ትናገራላችሁ፡፡

የተግባር ክንዋኔ 1.1 የግል ሥራ

ዓላማ:- የመገኛ ትርጉም መናገር

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. መገኛ ማለት ምን ማለት ነው?
2. በመመሪያ ክፍል ውስጥ የተቀመጣችሁት የትኛው ረድፍ ላይ ነው?

መገኛ ማለት አንድ የሆነ ቦታ (ለምሳሌ፡ት/ቤት፣ቀበሌ፣ወረዳ፣ወዘተ. በመሬት ላይ ወይም በካርታ ላይ የት እንደሚገኝ የሚያሳይ ነው፡፡

መልመጃ 1.1

መመሪያ:-ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ፡፡

1. መመሪያ ቤታችሁ የሚገኘው በየትኛው ቀበሌ ነው?
2. ትምህርት ቤታችሁ የሚገኝበት ቀበሌ ማን ተብሎ ይጠራል?

1.2 የአንጻራዊ መገኛ ትርጉም

ቁልፍ ቃላት:-

- አንጻራዊ መገኛ
- ካርታ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የአንጻራዊ መገኛ ትርጉም በምሳሌ ታብራራላችሁ፡፡
- ካርታ ምን እንደሆነ ትገልጻላችሁ፡፡

የተግባር ክንዋኔ1.2 ➡ **የግል ሥራ**

ዓላማ፡- የተቀመጡበትን ቦታ አንጻራዊ መገኛ መናገር፡፡

መመሪያ፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1. በመቀመጫችሁ ላይ እንደተቀመጣችሁ ከግራችሁ ፣
ከፊታችሁ ፣ ከቀኛችሁ እና ከኋላችሁ እነማን እንደተቀመጡ
ስም እየጠራችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡
2. ካርታ ማለት ምን ማለት ነዉ?

ስለ አንጻራዊ መገኛ በቀላሉ ለመግለፅ የተለያዩ መንገዶችን መጠቀም ትችላላችሁ፡፡ በዚህም መሠረት በአንድ ቦታ ቆመን ወይም ተቀምጠን የተለያዩ ነገሮችን ከፊት፣ ከኋላ፣ ከግራ ወይም ከቀኝ በማለት መገኛቸዉን መግለጽ ወይም ማመልከት እንችላለን፡፡

አንጻራዊ መገኛ ማለት አንድን አካባቢ ወይም አንድን ነገር ከሌሎች አካባቢዎች ወይም ነገሮች አንጻር መግለጽ ነው።

ካርታ ምንድን ነው?

ካርታ ማለት በመሬት ላይ የሚገኙ ልዩ ልዩ ቦታዎችን አነስተኛ በሆነ መጠን በወረቀት ላይ ለማሳየት የሚረዳ ወካይ ስዕል ነው።

መልመጃ 1.2

መመሪያ፡-ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች አጭር መልስ ሰጡ።

1. የሚከተሉት ቦታዎች ከመመሪያ ክፍላችሁ አንጻር (በቀኝ፣ በግራ፣ ከፊት ወይም ከኋላ በማለት) በየት በኩል እንደሚገኙ ግለጹ።

ሀ. የት/ቤቱ ሰንደቅ ዓላማ

ሐ. ቤተ-መጽሀፍ

ለ. የእግር ኳስ ሜዳ

መ. የተማሪዎች መጻዳጃ ቤት

1.3 የወረዳችን አንጻራዊ መገኛ

ቁልፍ ቃላት

- ወረዳ

- አቅጣጫ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

➤ ወረዳ ምን እንደሆነ ትገልጻላችሁ።

➤ አራቱን ዋና ዋና አቅጣጫዎች ትለያላችሁ።

➤ የወረዳችሁን አንጻራዊ መገኛ ትገልጻላችሁ፡፡

የተግባር ክንዋኔ 1.3 ➡ የግል ሥራ

ዓላማ፡- የወረዳን አንጻራዊ መገኛ ማብራራት

መመሪያ፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1. የወረዳችሁን ስም ጥቀሱ፡፡

2. የወረዳችሁን ካርታ በመመልከት የወረዳችሁን አንጻራዊ መገኛ አብራሩ፡፡

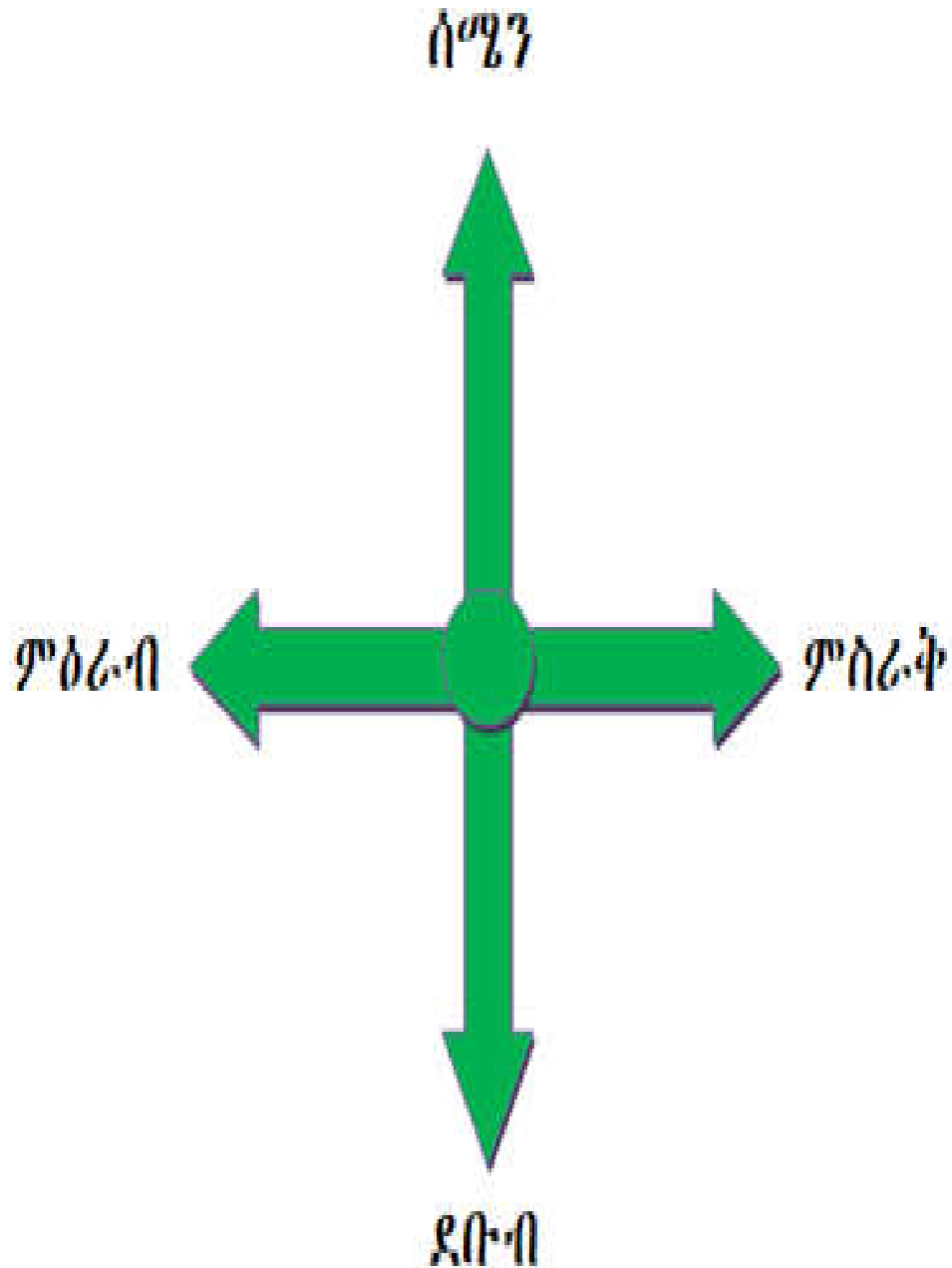
3. ከወረዳችሁ በሰሜን ፣ በደቡብ ፣ በምስራቅ ወይም በምዕራብ ተፈጥሮአዊ አዋሳኞች አሉ? ካሉ ስማቸውን ተናገሩ፡፡

ወረዳ

ወረዳ ማለት በርካታ ቀበሌዎችን የያዘ የአስተዳደር እርከን ሲሆን እያንዳንዱ ወረዳ የራሱ የሆነ ዋና ከተማ አለው፡፡

የወረዳችንን አንጻራዊ መገኛ ለመረዳት በቅድሚያ አራቱን አብይ አቅጣጫዎች መለየት ያስፈልጋል፡፡ እነርሱም ምስራቅ፣ ምዕራብ፣ ሰሜን እና ደቡብ ናቸው፡፡

የወረዳችን አንጻራዊ መገኛ ማለት ወረዳችን በአራቱ ዋና ዋና አቅጣጫ ካሉት ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ አዋሳኝ ቦታዎች አንጻር ሲገለጽ የሚገኝበት ቦታ ማለት ነው፡፡

ስዕል 1/1 አራቱ ዋና ዋና አቅጣጫዎች

መልመጃ 1.3

መመሪያ፡-ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች አጭር መልስ ሰጡ፡፡

1.ጠዋት ተነስታችሁ ፊታችሁን ወደ ፀሀይ መውጫ አዙራችሁ በመቆም እጆቻችሁን ወደ ጎንና ጎን ዘርጉ፡፡ በመቀጠልም ቀጥሎ ያሉትን ባዶ ቦታዎች በተገቢ አቅጣጫ ሙሉ፡፡

ሀ.ግራ እጃችሁ _____ ያመለክታል፡፡

ለ.ቀኝ እጃችሁ _____ ያመለክታል፡፡

ሐ.ፊታችሁ _____ ያመለክታል፡፡

መ.ጀርባችሁ _____ ያመለክታል፡፡

1.4 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች መገኛ ቁልፍ ቃላት፡-

- ጠቃሚ ቦታዎች

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- በወረዳችሁ የሚገኙትን ጠቃሚ ቦታዎች ስም ትዘረዝራላችሁ፡፡
- በወረዳችሁ ውስጥ ካሉት ጠቃሚ ቦታዎች ተፈጥሮአዊ እና ሰዉ ሰራሽ የሆኑትን ትለያላችሁ፡፡
- በወረዳችሁ ውስጥ የሚገኙት ጠቃሚ ቦታዎች መገኛ ካርታ ነድፋችሁ ታመላክታላችሁ፡፡

የተግባር ክንዋኔ 1.4 ⇐ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- በወረዳቸው ዉስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች መጥቀስ፤

የወረዳቸውን ካርታ በመሳል የጠቃሚ ቦታዎች መገኛ ማሳየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ

ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በወረዳችሁ ዉስጥ የሚገኙ ጠቃሚ ቦታዎች የት የት ይገኛሉ?

2. የወረዳችሁን ካርታ በመሳል በዉስጡ የሚገኙ ጠቃሚ

(ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ) ቦታዎችን አመልክቱ ፡፡

3. የትምህርት ቤታችሁን አንጻራዊ መገኛ ካርታ ስላችሁ አሳዩ፡፡

ከሰው ልጆች ኑሮ ጋር ከፍተኛ ቁርኝት ያላቸውና የጎላ አገልግሎት የሚሰጡ ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ አካባቢዎች ጠቃሚ ቦታዎች ተብለው ይጠራሉ፡፡ እነርሱም የመገበያያ ቦታ ፣ ተቋማት ፣ የዉሃ አካላት፣ የማዕድናት ቦታ ፣ የቱሪስት መዳረሻዎች፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

መልመጃ 1.4

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡፡

1. በወረዳችሁ የሚገኙትን ጠቃሚ ቦታዎች ሰው ሰራሽ እና ተፈጥሮአዊ በማለት መድቡ፡፡

2. የወረዳችሁን ካርታ በመሳል የጠቃሚ ቦታዎችን መገኛ አመልክቱ፡፡

1.5 የአጎራባች ወረዳዎች ስም እና መገኛቸዉ ቁልፍ ቃላት

- አጎራባች ወረዳዎች

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የወረዳችሁን አጎራባች ወረዳዎች ስም ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የአጎራባች ወረዳዎችን መገኛ ትገልጻላችሁ፡፡
- የወረዳችሁን ካርታ በመንደፍ አንጻራዊ መገኛዉን ከአጎራባች ወረዳ አንጻር ትገልጻላችሁ፡፡

የተግባር ክንዋኔ 1.5 ☞ የቡድን ዉይይት

ግላማ:-የወረዳቸዉን አጎራባች ወረዳዎች ስም እና አንጻራዊ መገኛ መግለጽ፡፡

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ በእያንዳንዱ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልሱ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. የወረዳችሁን አጎራባች ወረዳዎች ስም ጥቀሱ፡፡
2. የወረዳችሁን ካርታ በማየት አንጻራዊ መገኛ ግለጹ፡፡
3. የወረዳችሁን ካርታ ከሳላችሁ በኋላ አንጻራዊ መገኛዉን ከአጎራባች ወረዳ አንጻር ግለጹ፡፡

አንፃራዊ መገኛ የሚገለፀው በአካባቢያችን በሚገኙ ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ ነገሮች ነው። ተፈጥሮአዊ የምንላቸው እንደ ተራራ፣ የዊሃ አካላት (ወንዝ፣ ሐይቅ፣ ወዘተ.) የመሳሰሉት ሲሆኑ ሰው ሰራሽ ደግሞ እንደ አጎራባች ወረዳዎች፣ ዞኖች እና የመሳሰሉት ናቸው። የአጎራባች ወረዳዎችን መገኛ ለመለየት ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ ነገሮችን መጠቀም እንችላለን።

መልመጃ 1.5

መመሪያ አንድ፡ ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ስጡ።

1. የወረዳችሁን አጎራባች ወረዳዎች ስም ዘርዝሩ።
2. ወረዳችሁ ቀጥሎ በቀረቡት አበይት አቅጣጫዎች አንጻር፡-
 - ሀ. በስተሰሜን ከ _____ ይዋሰናል።
 - ለ. በስተደቡብ ከ _____ ይዋሰናል።
 - ሐ. በስተምስራቅ ከ _____ ይዋሰናል።
 - መ. በስተምዕራብ ከ _____ ይዋሰናል።
3. ለጥያቄ ተራ ቁጥር 2 በሰጣችሁት መልስ ላይ ተመስርታችሁ ከወረዳችሁ አዋሳኞች ውስጥ ተፈጥሮአዊ አዋሳኝ የሆነውን ለዩ።

ማጠቃለያ

- መገኛ ማለት አንድ የሆነ ቦታ (ለምሳሌ፡-ት/ቤት፣ ቀበሌ ፣ ወረዳ፣ወዘተ.) በመሬት ገጽ ላይ የት እንደሚገኝ የሚያሳይ ነው፡፡
- አንጻራዊ መገኛ ማለት አንድን አካባቢ ወይም አንድን ነገር ከሌሎች አካባቢዎች ወይም ነገሮች አንጻር መግለጽ ነው፡፡
- ካርታ ማለት በመሬት ላይ የሚገኙ ልዩ ልዩ ቦታዎችን አነስተኛ በሆነ መጠን በወረቀት ላይ ለማሳየት የሚረዳ ወካይ ስዕል ነው፡፡
- ወረዳ ማለት በርካታ ቀበሌዎችን የያዘ የአስተዳደር መዋቅር ነው፡፡
- ጠቃሚ ቦታዎች፡- ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ ያላቸው ቦታዎች ናቸው፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ ልዩ ልዩ ጥያቄዎች

መመሪያ አንድ፡- ቀጥሎ የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ካነበባችሁ በኋላ ትክክል የሆኑትን "እውነት"ትክክል ያልሆኑትን "ሐሰት" በማለት መልሱ፡፡

- 1.አንጻራዊ መገኛ የአንድን ቦታ መገኛ ለማወቅ ይጠቅማል፡፡
- 2.ሰው ሰራሽ አዋሳኞች የአንድን ቦታ አንጻራዊ መገኛ ለመግለጽ ይጠቅማሉ፡፡
3. ወረዳ በቀበሌ ውስጥ የሚገኝ የአስተዳደር መዋቅር ነው፡፡
4. ጠቃሚ ቦታዎች ለሰው ልጅ አገልግሎት የማይሰጡ ናቸው፡፡
5. የአንድን ቦታ መገኛ ለማወቅ አቅጣጫዎችን ማወቅ አይጠቅምም፡፡

መመሪያ ሁለት:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ከተሰጡት አማራጮች ትክክለኛውን መልስ የያዘ ሆኔ ምረጡ፡፡

1. ከሚከተሉት ዉስጥ ተፈጥሮአዊ አዋሳኝ የሆነዉ የቱ ነዉ?

ሀ. ወረዳ ለ. ዞን ሐ. መንገድ መ. ወንዝ

2. ከሰዉ ልጅ የዕለት ተዕለት ኑሮ ጋር ከፍተኛ ቁርኝት ያለዉ ሰዉ ሰራሽ ነገር የቱ ነዉ?

ሀ. ሐይቅ ለ. ተራራ ሐ. ትምህርት ቤት መ. ወንዝ

3. የአንድን ወረዳ አንጻራዊ መገኛ ለመግለጽ የማንጠቀመዉ የቱ ነዉ?

ሀ. አየር ለ. ወረዳ ሐ. ክልል መ. ወንዝ

መመሪያ 3: ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ሰጡ፡፡

1. ጠዋት ተነስታችሁ ፊታችሁን ወደ ፀሀይ መግቢያ አዙራችሁ በመቆም እጆቻችሁን ወደ ጎንና ጎን ዘርጉ፡፡ በመቀጠልም ቀጥሎ ያሉትን ባዶ ቦታዎች በተገቢ አቅጣጫ ሙሉ፡፡

ሀ. ግራ እጃችሁ_____ያመለክታል፡፡

ለ. ቀኝ እጃችሁ_____ያመለክታል፡፡

ሐ. ፊታችሁ_____ያመለክታል፡፡

መ. ጀርባችሁ_____ያመለክታል፡፡

2. የወረዳችሁ ስም_____ሲሆን ዋና ከተማዉ_____ይባላል፡፡

3. በመሬት ላይ የሚገኙ ልዩ ልዩ ቦታዎችን በአነስተኛ መጠን

ወረቀት ላይ ለማሳየት የሚረዳ ወካይ ስዕል_____ይባላል፡፡

ምዕራፍ ሁለት

የሰውነት ክፍሎች

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የዉጫዊ ሰውነት ክፍሎችን ጠቀሜታ ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የቁሶችን አካላዊ ባህሪያት ትጠቅሳላችሁ፡፡
- የብርሃን ምንጮችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የብርሃን ባህሪያትን ትለያላችሁ፡፡

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

2.1 ዉጫዊ የሰውነት ክፍሎቻችን እና የስሜት ሕዋሳት

2.1.1 ዉጫዊ የሰውነት ክፍሎቻችን

2.1.2 የስሜት ሕዋሳት ጥቅሞቻቸዉ

2.2 የቁሶች አካላዊ ባሕሪያት

2.3 የብርሃን ምንጮችና የብርሃን ባሕሪያት

መግቢያ

ሰዉኑታችን ልዩ ልዩ ክፍሎች አሉት፡፡ የሰዉኑት ክፍሎቻችን በሁለት መመደብ የሚቻል ሲሆን እነሱም ዉጫዊ እና ዉስጣዊ የሰዉኑት ክፍሎች በመባል ይታወቃሉ፡፡ በዚህ ምዕራፍ ስለ ዉጫዊ የሰዉኑት ክፍሎች፣ ስለ ስሜት ሕዋሳት ተግባር፣ ስለ ቁሶች አካላዊ ባሕሪያት፣ ስለብርሃን ምንጮች እና የብርሃን ባሕርያትን ትማራላችሁ፡፡

2.1 ዉጫዊ የሰዉኑት ክፍሎቻችንና የስሜት ሕዋሳት

2.1.1 ዉጫዊ የሰዉኑት ክፍሎቻችን

ቁልፍ ቃል

- የሰዉኑት ክፍሎች

ከንዑስ ርዕስ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች !ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

➤ ዉጫዊ የሰዉኑት ክፍሎችን ትዘረዝራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- ዉጫዊ የሰዉኑት ክፍሎች

ዲሞዊ የሰውነት ክፍሎች

የተግባር ክንዋኔ 2.1 የጥንድ ዲሞዊ

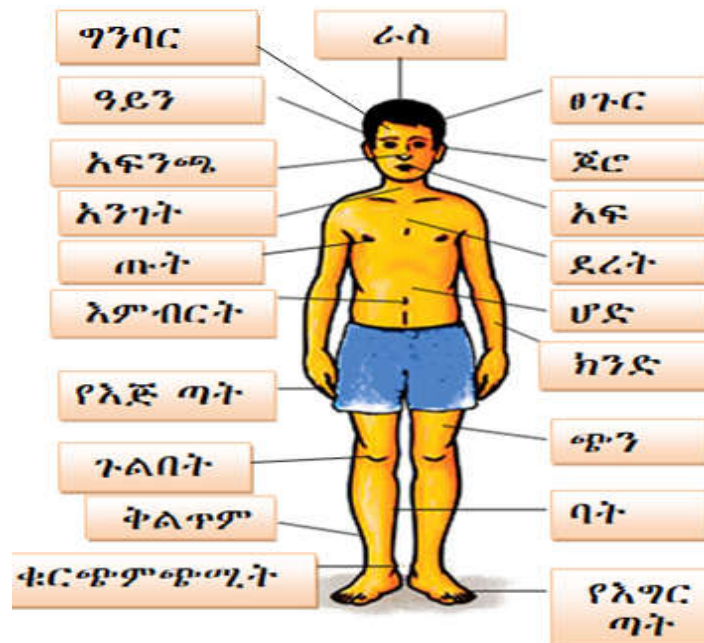
ዓላማ:- ዲሞዊ የሰውነት ክፍሎችን መዘርዘር

መመሪያ:- ቀጥሎ በቀረበው ጥያቄ ላይ ከተወያያችሁ በኋላ መልስ አቅርቡ::

ጥያቄ:-

1. ዲሞዊ የሰውነት ክፍሎች የሚባሉት የትኞቹ ናቸው?

ዲሞዊ የሰውነት ክፍሎች የሚባሉት በሰውነት ዲሞዊ ገጽታ ላይ የሚገኙ የሰውነት ክፍሎች ናቸው::

ስዕል 2/1 ዲሞዊ የሰውነት ክፍሎች

2.1.2 የስሜት ሕዋሳት ጥቅሞች

ቁልፍ ቃል

- የስሜት ሕዋሳት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የስሜት ሕዋሳትን ትለያላችሁ፡፡
- የስሜት ሕዋሳትን ጥቅም ትናገራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

• የስሜት ሕዋሳት	• አፍንጫ
• ዓይን	• ምላስ
• ጆሮ	• ቆዳ

የስሜት ሕዋሳት

የተግባር ክንዋኔ 2.2 ➡ የግል ሥራ

ዓላማ፡- የስሜት ሕዋሳትን መዘርዘር፡፡

መመሪያ፡- የሚከተለውን ጥያቄ መልሱ፡፡

ጥያቄ፡-

1. የስሜት ሕዋሳትን ዘርዝሩ፡፡

ሰውነታችን የዉጫዊዉን አካባቢ ለዉጤት መለየት የሚችለዉ በስሜት ሕዋሳት አማካኝነት ነዉ። የስሜት ሕዋሳት የሚባሉት ዓይን ፣ ጆሮ፣ አፍንጫ፣ ምላስ እና ቆዳ ናቸዉ።

ዓይን

የተግባር ክንዋኔ 2.3 ➡ **የግል ሥራ**

ዓላማ :- የዓይንን ተግባር መግለጽ።

-ዓይንን ለጉዳት የሚዳርጉ ድርጊቶችን እና መከላከያ መንገዶችን መዘርዘር።

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

ጥያቄዎች:-

1. ዓይን ለምን ይጠቅማል?
2. ዓይንን ለጉዳት የሚዳርጉ ነገሮች(ድርጊቶች)ን ዘርዝሩ።
3. በዓይናችን ላይ ጉዳት እንዳይደርስ እንዴት እንከላከላለን?

ዓይን ለማየት የሚያገለግል የስሜት ሕዋስ ነዉ። ዓይናችን ማየት የሚችለዉ ብርሃን ባለበት አካባቢ ነዉ። ዓይናችን ብርሃን ሲኖር የቀለም ዓይነቶችን፣ ልዩ ልዩ ነገሮችን ለመለየትና ርቀት ለመገመት ይረዳናል። ዓይናችንን ለጉዳት የሚዳርጉት ነገሮች በቆሻሻ እጅ መንካት ፣ አቧራ ፣ ጭስ ፣ ከፍተኛ የብርሃን ጨረር እና ደብዛዛ

ብርሃን ባለበት ቦታ ደብተር ወይም መጽሀፍ ማንበብ የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ስዕል2/2 ዓይን ለማየት ይጠቅማል

ጆሮ

የተግባር ክንዋኔ2.4 ➡ የቡድን ዉይይት

ዓላማ :- የጆሮን ተግባር መግለጽ፡፡

-ለጆሮ መደረግ የሚገባውን ጥንቃቄ መናገር ፡፡

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ማብራሪያ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1.ጆሮ ለምን ይጠቅማል?

2. ለጆሮአችን መደረግ ያለበትን ጥንቃቄዎች ዘርዝሩ፡፡

ጆሮአችን የተለያዩ ድምጾችን ለመስማት የሚያገለግል የስሜት ህዋስ ነው። ስለሆነም የጆሮአችንን ንጽህና መጠበቅና ጉዳት እንዳይደርስበት ጥንቃቄ ማድረግ አለብን። ጆሮአችንን ዘወትር በንጹህ ውሃና ሳሙና ከመታጠብ ውጪ ውስጡን በሹል ነገር በፍጹም መጎርጎር የለብንም። ከፍተኛ ድምጽ በጆሮ ላይ ጉዳት ስለሚያስከትል የድምፅ ብክለት ካለበት አካባቢ መራቅ ይገባናል።

ስዕል 2/3 ጆሮ ለመስማት ይጠቅማል

አፍንጫ

የተግባር ክንዋኔ 2.5 ☞ የጥንድ ዉይይት

ዓላማ:- የአፍንጫ ጠቀሜታዎችን መዘርዘር፡፡

መመሪያ:-ለሚከተሉት ጥያቄዎች ማብራሪያ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1.በአፍንጫችሁ መለየት የምትችሏቸዉን የሽታ ዓይነቶች ዘርዝሩ፡፡

2.አፍንጫን በእጅ መነካካት መጥፎ ልማድ ነዉ የሚባለዉ

ለምንድን ነዉ?

አፍንጫችን ለማሸተት የሚጠቅም የስሜት ሕዋስ ነዉ፡፡ ስለዚህ

የአፍንጫችን የማሸተት ስራ እንዳይስተንጎል ንጽህናዉን መጠበቅና

ጉዳት እንዳይደርስበት ጥንቃቄ ማድረግ አለብን፡፡ዉድ ተማሪዎች!

የተገኘዉን ነገር ሁሉ ማሸተት ለአደጋ ስለሚያጋልጥ ጥንቃቄ ማድረግ

አለባችሁ፡፡

ስዕል2/4 አፍንጫ ለማሸተት ይጠቅማል

ምላስ

የተግባር ክንዋኔ 2.6 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የምላስን ጥቅም መግለጽ፡፡

- በምላሳቸው ያልተገቡ ነገሮችን መቅመስ ጉዳት እንዳለው መናገር፡፡

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ በእያንዳንዱ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

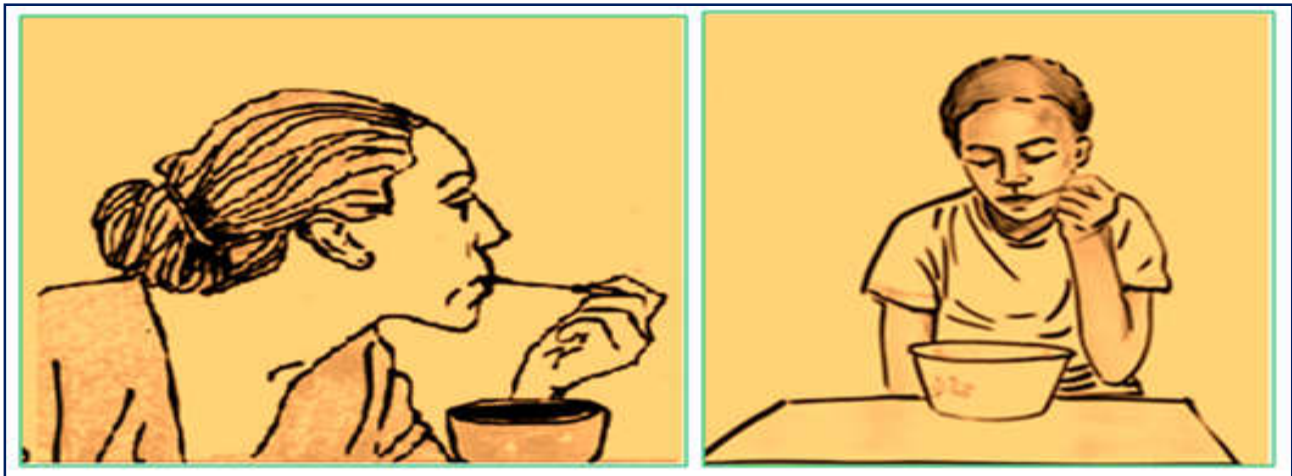
1. የምላስ ጥቅም ምንድን ነው?
2. ምግብ ነክ ከሆኑ ንጹህ ነገሮች ዉጪ ሌሎች ነገሮችን በምላስ እንድንቀምስ የማይመከረው ለምንድ ነው?

ምላስ ለመቅመስ የሚያገለግል የስሜት ሕዋስ ነው፡፡

የተለያዩ ምግቦችን ለምሳሌ፡- የሎሚ፣ የብርቱካን ፣ የጨው፣

የስኳር እና የመሳሰሉትን ጣዕማቸውን መለየት የምንችለው በምላሳችን ቀምስን ነው፡፡ ይሁን እንጂ የተገኘውን ነገር ሁሉ ወደ አፍ በመወሰድ በምላስ ለመቅመስ መሞከር አይመከርም፡፡

ጣፋጭ፣ ኮምጣጣ ፣ መራራ፣ ጨዋማ ፣ ቅመማቅመም፣ ወዘተ. ምላሳችን በመቅመስ ከሚለያቸው ጣዕሞች መካከል የሚጠቀሱ ናቸው፡፡

ስዕል2/5 ምላስ ለመቅመስ ይረዳል

ቆዳ

የተግባር ክንዋኔ 2.7 ☞ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- የቆዳን ጥቅም መግለጽ፡፡

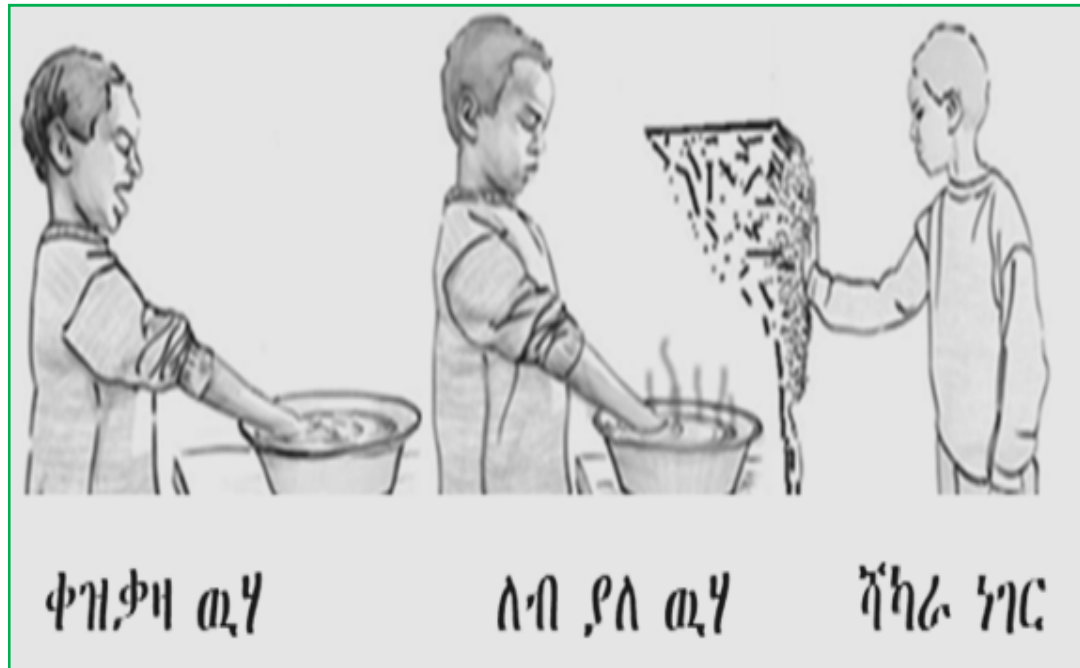
- ቁሶችን በመዳሰስ ሻካራ ፣ ልሙጥ ፣ ሹል ፣ ዱልዱም መሆኑን መለየት፡፡

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ማብራሪያ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. ቆዳችን ለምን ይጠቅማል?
2. ከፊታችሁ ያለዉን ጠረጴዛ በእጃችሁ መዳፍ በመዳሰስ ሻካራ ወይም ልሙጥ መሆኑን ለይታችሁ ተናገሩ፡፡
3. የእስክርብቶአችሁን ጫፎች ተራ በተራ በመዳሰስ ሹል የሆነዉ ን እና ዱልዱም የሆነዉን ጫፍ ለመምህራችሁ አሳዩ፡፡

ቆዳ ለመዳሰስ የሚጠቅም የስሜት ሕዋስ ነጩ። በእጅ በመዳሰስ ወይም በመንካት አንድ ቁስ ልሙጥ ወይም ሻካራ፣ ሹል ወይም ዱልዱም፣ ሞቃት፣ ቀዝቃዛ፣ ወዘተ. መሆኑን ለመለየት እንችላለን።

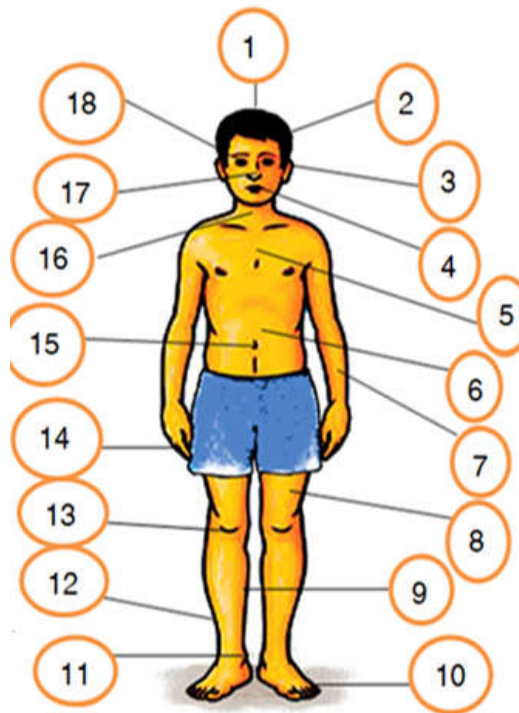

ስዕል2/6 እጅ ለመዳሰስ እና ሙቀትን ለመለየት ያስችላል

መልመጃ 2.1

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

1. ከዚህ በታች ያለውን የሰው ሥዕል በመመልከት በቁጥር የተመለከቱትን የሰውነት ክፍሎችን ስም ተናገሩ ።

2. ቀጥሎ ባለዉ ሰንጠረዥ ዉስጥ የቀረቡት ዉጫዊ የሰዉነት ክፍሎች በአንድ ሰዉ ላይ ብዛታቸዉ ስንት እንደሆነ ጥቀሱ፡፡

ዉጫዊ የሰዉነት ክፍል	ብዛት
1.ዓይን	
2.ጆሮ	
3.የእጅ ጣት	
4.እጅ	
5.እግር	
6.አፍንጫ	

3. ቀጥሎ የቀረቡትን ስሜት ሕዋሳት ስም በተሰጠው ባዶ ቦታ ሙሉ::

የስሜት ሕዋስ	ስም	የስሜት ሕዋስ	ስም
	ሀ_____		መ_____
	ለ_____		ሠ_____
	ሐ_____		

2.2 የቁሶች አካላዊ ባሕሪያት

ቁልፍ ቃላት:-

- ቁስ
- ብርሃን የማያስተላልፉ
- ብርሃን አስተላላፊ
- ተሰባሪ
- በከፊል ብርሃን አስተላላፊ
- ተለጣጭ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የቁሶችን አካላዊ ባህሪያት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- ብርሃን አስተላላፊ ቁሶችን ትለያላችሁ፡፡
- ብርሃን በከፊል ለሚያስተላልፉ ቁሶች ምሳሌ ትጠቅሳላችሁ፡፡
- በፍጹም ብርሃን ማስተላለፍ የማይችሉትን ቁሶች ትዘረዝራላችሁ፡፡
- ተሰባሪ ቁሶችን እና ተለጣጭ ቁሶችን ትለያላችሁ፡፡

ቁስ

የተግባር ክንዋኔ 2.8 ➡ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የቁስን ምንነት መግለጽ፡፡

መመሪያ:-

ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት ዘገባ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1. ቁስ ምንድን ነዉ? ምሳሌ በመስጠት አብራሩ፡፡

ቁስ ማለት ማንኛዉም በአካባቢያችን የሚገኝ ተፈጥሮአዊ ወይም ሰዉ ሰራሽ ነገር ሲሆን ለሰዉ ልጆች በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ጥቅም የሚሰጥ ነዉ፡፡ በተፈጥሮ የሚናገኛቸዉ ቁሶች ድንጋይ ፣ ጥጥ፣ እንጨት፣ ዉሃ፣ አፈር፣ ወዘተ. ሲሆኑ ሰዉ ሰራሽ የምንላቸዉ ደግሞ ጎማ፣ ብርጭቆ ፣ ጨርቅ፣ ፕላስቲክ ፣ ወዘተ. ናቸዉ፡፡

የቁስ አካላዊ ባህሪያት

የተግባር ክንዋኔ 2.9 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የቁስን አካላዊ ባህሪያት መዘርዘር፡፡

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ በቀረበዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት ዘገባ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1.የቁስ አካላዊ ባህሪያትን ዘርዝሩ፡፡

በዙሪያችን ያሉ ቁሶች የተለያዩ አካላዊ ባህርይ አላቸዉ፡፡ ስለዚህ ከአካላዊ ባህሪያቸዉ አንጻር ቁሶችን ብርሃን አስተላላፊ፣ ብርሃን የማያስተላልፉ፣ ከፊል ብርሃን አስተላላፊ፣ ተሰባሪ፣ ተለጣጭ፣ ወዘተ. በማለት እንመድባቸዋለን፡፡

ብርሃን አስተላላፊ:- ብርሃን አስተላላፊ የምንላቸዉ በዉስጣቸዉ ሙሉ ለሙሉ ብርሃን ማስተላለፍ የሚችሉ ቁሶች ናቸዉ፡፡

ለምሳሌ:- የዓይን መነጽር፣ አየር፣ ንጹህ ዉሃ፣ ያልተቀባ መስታወት፣ ወዘተ. ናቸዉ፡፡

ስዕል 2/7 ብርሃን አስተላላፊ

በከፊል ብርሃን አስተላላፊ :- የምንላቸው ቁሶች በላያቸው ከሚያርፈው ብርሃን የተወሰነውን ብቻ የሚያስተላልፉ ናቸው፡፡
ለምሳሌ፡ ደመና፣ ፕላስቲክ ሲኒ፣ ዘይት የተነከረ ወረቀት፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

ፕላስቲክ ሲኒ

ስዕል 2/8 በከፊል ብርሃን አስተላላፊ

ብርሃን የማያስተላልፉ:- ብርሃን የማያስተላልፉ ቁሶች የምንላቸው በወሰጣቸው ሙሉ ለሙሉ ብርሃን ማሳለፍ የማይችሉ እና ብርሃን ፍጹም የማያስተላልፉ ከመሆናቸው የተነሳ ከጀርባቸው ያለውን ነገር ለማየት አያስችሉም፡፡

ምሳሌ:- መጽሐፍ፣ ጡብ ፣ ድንጋይ፣ ጣዉላ፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

ጣዉላ

ስዕል 2/9 ብርሃን የማያስተላልፉ

ተሰባሪ:-የሚባሉት በቀላሉ የሚሰበሩ ቁሶች ናቸው፡፡

ምሳሌ:- ሸክላ ፣ ጠርሙስ ፣ ጠመኔ ፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

ተለጣጭ:-ሲጎተቱ የሚረዝሙ ወይም የሚሰፉ ቁሶች ናቸው፡፡

ለምሳሌ:-ፕላስቲክ ጓንት ፣ የብር ላስቲክ ፣ አፋፋ ፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

መልመጃ 2.2

መመሪያ፡ ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡፡

1.በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ቁሶች ከዘረዘራችሁ በኋላ ተፈጥሮዊ

እና ሰው ሰራሽ በማለት ለዩ፡፡

2.በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ቁሳ ቁስ ባህሪያትን በመለየት ቀጥሎ በቀረበው ምሳሌ መሰረት በሰንጠረዥ ውስጥ መዝግባችሁ ለመምህራችሁ አሳዩ፡፡

ብርሃን አስተላለፍ	ከፊል ብርሃን አስተላላፊ	ብርሃን የማያስተላልፍ
ንጹህ ውሃ	ደመና	ጣዉላ

2.3 የብርሃን ምንጮችና የብርሃን ባሕርያት

ቁልፍ ቃላት

- ብርሃን
- የብርሃን ምንጭ
- የብርሃን ባህሪያት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ብርሃን ምን እንደሆነ ታብራራላችሁ፡፡

➤የብርሃን ምንጮችን ትለያላችሁ፡፡

➤የብርሃን ባህሪያትን ትዘረዝራላችሁ፡፡

የብርሃን ምንጭ

የተግባር ክንዋኔ 2.10 ⇨ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የብርሃን ምንጮችን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1.ብርሃን ከየት ይገኛል?

ብርሃን በአከባቢያችን ያሉ ነገሮችን በዓይናችን እንድናይ የሚያደርግ ሀይል ነው ፡፡ የብርሃን ምንጮች በሁለት ሲከፈሉ እነርሱም ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ የብርሃን ምንጮች ናቸው፡፡ ተፈጥሮአዊ የብርሃን ምንጮች የሚባሉት ፀሀይ፣ ጨረቃ፣ ክዋክብት፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

ስዕል 2/10 ተፈጥሮአዊ የብርሃን ምንጮች

ሰው ሰራሽ የብርሃን ምንጮች

ሰው ሰራሽ የብርሃን ምንጮች የሚባሉት እንደ ኩራዝ፣ ፋኖስ፣ ሻማ፣ ባትሪ፣ ኮሬንቲ(ኤለክትሪክ)፣የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ስዕል2/11 ሰው ሰራሽ የብርሃን ምንጮች

የብርሃን ባህሪያት

የተግባር ክንዋኔ 2.11 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- የብርሃን ባህሪያትን መዘርዘር

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. የብርሃን ባህሪያትን ዘርዝሩ፡፡

- ብርሃን የሚጓዘዉ በቀጥታ መስመር ነዉ፡፡
- ብርሃን በወና (vacuum) ፣ በአየር፣ በዉሃ ዉስጥ ማለፍ ይችላል፡፡
- ብርሃን በአንፀባራቂ ነገር ላይ ሲያርፍ ይንፀባረቃል፡፡

መልመጃ 2.3

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጫጭር ማብራሪያ ስጡ፡፡

1. የብርሃን ጥቅም ምንድን ነዉ?
2. ተፈጥሮአዊ የብርሃን ምንጮችን ዘርዝሩ፡፡
3. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ሰዉ ሰራሽ የብርሃን ምንጮችን ጥቀሱ፡፡

ማጠቃለያ

- ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች የምንላቸው በሰውነት ውጫዊ ገጽታ ላይ የሚገኙ እና በማየት የምንለያቸው ናቸው፡፡
- ሰውነታችን የውጫዊውን አካባቢ ለውጦች መለየት የሚችለው በስሜት ሕዋሳት አማካኝነት ነው፡፡
- ቁስ ማለት በተፈጥሮ ወይም በሰው ሰራሽ የሚገኝ ነገር ሲሆን ለሰው ልጅ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ጥቅም የሚሰጥ ነው፡፡
- ከአካላዊ ባህሪያቸው አንጻር ቁሶችን ብርሃን አስተላላፊ፣ ብርሃን የማያስተላልፉ፣ ከፊል አስተላላፊ፣ ተሰባሪ፣ ተለጣጭ፣ ወዘተ. በማለት እንመድባቸዋለን፡፡
- የብርሃን ምንጮች ተፈጥሮአዊ እና ሰው ሰራሽ በመባል ለሁለት ይከፈላሉ፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መመሪያ አንድ፡- ቀጥሎ የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች አንብባችሁ ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሐሰት" በማለት መልሱ፡፡

1. ያለ ብርሃን ዓይኖችን ቀለማትን መለየት ይችላል፡፡
2. ጆሮን በሹል ነገር መጎርጎር ጥሩ ልማድ ነው፡፡
3. ቀዝቃዛ ወይም የሞቀ ነገር የምንለየው በዓይኖችን ነው፡፡
4. በአካባቢያችን የሚገኙ ቁሶች በሙሉ ተፈጥሮአዊ ብቻ ናቸው፡፡

መመሪያ ሁለት:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ከተሰጡት አማራጮች ትክክለኛውን መልስ የያዘ ሆኔ ምረጡ፡፡

1. ከአንገት በላይ የሚገኝ የሰውነት ክፍል የትኛው ነው?
 ሀ. ወገብ ለ. ሆድ ሐ. ጆሮ መ. ጉልበት
2. ለመቅመስ የሚጠቅም የስሜት ሕዋስ የትኛው ነው?
 ሀ. ጆሮ ለ. አፍንጫ ሐ. ዓይን መ. ምላስ
3. ለማሽተት የሚጠቅም የስሜት ሕዋስ የትኛው ነው?
 ሀ. ምላስ ለ. አፍንጫ ሐ. ዓይን መ. ጆሮ
4. ተፈጥሮአዊ የብርሃን ምንጭ የሆነው የትኛው ነው?
 ሀ. ኤለክትሪክ ለ. ጨረቃ ሐ. ፋኖስ መ. ባትሪ
5. ቀን ብርሃን የሚሰጠን ተፈጥሮአዊ የብርሃን ምንጭ የትኛው ነው?
 ሀ. ባትሪ ለ. ፀሃይ ሐ. ጨረቃ መ. አምፖል
6. ከሚከተሉት ውስጥ በከፊል ብርሃን አስተላላፊ የትኛው ነው?
 ሀ. ንጹህ አየር ለ. ጣዉላ ሐ. ንጹህ ውሃ መ. ደመና
7. ከሚከተሉት ውስጥ ተሰባሪ ቁስ የሆነው የቱ ነው?
 ሀ. ብርጭቆ ለ. ጎማ ሐ. የብርሃን ላስቲክ መ. ፕላስቲክ ከረጥት
8. የወተትን ቀለም የሚለየው የስሜት ሕዋስ የትኛው ነው?
 ሀ. ቆዳ ለ. ምላስ ሐ. አፍንጫ መ. ዓይን
9. ድምፅ ለመስማት የሚያገለግል የስሜት ሕዋስ የትኛው ነው?
 ሀ. ዓይን ለ. ጆሮ ሐ. ምላስ መ. እጅ

ምዕራፍ ሦስት

የተፈጥሮ አካባቢያችን

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ወደ ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የአየር ሁኔታን እንደ ዕለቱ አየር ፀባይ ትገልጻላችሁ፡፡
- ለአየር ሁኔታ ምሳሌ ትሰጣላችሁ፡፡
- የአየር ንብረትን እንደ ረጅም ጊዜ አማካይ የአየር ሁኔታ ትገልጻላችሁ
- የወረዳችሁን አማካይ የዝናብ መጠን በቀላል ባር ግራፍታላያላችሁ ፡
- የአየር ንብረት እንዴት በሕይወታችሁ ላይ ተጽእኖ እንደሚያሳድር ታብራራላችሁ፡፡
- በአካባቢያችሁ በብዛት የሚገኙትን እፅዋት ትለያላችሁ፡፡
- ለእፅዋት ዕድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የእፅዋትን ልዩ ልዩ ጥቅሞች ትለያላችሁ፡፡
- ለእንስሳት በሕይወት መኖር አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ትዘረዝራላችሁ፡
- እንስሳትን ትመድባላችሁ፡፡
- እንደገና ጥቅም ላይ መዋል የሚችሉትን እና ለፋብሪካ ጥሬ ዕቃ መሆን የሚችሉትን ቁሳቁሶች ትለያላችሁ፡፡
- ዩ-ቲዩብ ተመልክታችሁ ከቆሻሻ ወይም ከተጣሉ ቁሳቁሶች ምን ሊሠራ እንደሚችል ትናገራላችሁ፡፡

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

3.1 የአየር ሁኔታ እና የአየር ንብረት

3.2. በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ እፅዋት

3.3. በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ እንስሳት

3.4. በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ ሀብቶች

3.5. የወረዳችንን አካባቢ መንከባከብ

መግቢያ

የተፈጥሮ አካባቢ ማለት ሕይወት ያላቸውንና ሕይወት የሌላቸውን ነገሮች አካትቶ የያዘ እና እንደ ዝናብ ፣ ንፋስ ፣ ሙቀት ፣ ቅዝቃዜ ፣ ብርሃን ፣ ጨለማ ያሉ ተለዋዋጭ ክስተቶች የሚንጸባረቁበት ሥፍራ ነው። በመሆኑም በዚህ ምዕራፍ የአየር ሁኔታ፣ የአየር ንብረት ፣ በወረዳችሁ ውስጥ የሚገኙ እፅዋትና እንስሳት ፣ በወረዳችሁ ውስጥ የሚገኙ ሀብቶችና እንክብካቤያቸውን ትማራላችሁ።

3.1 የአየር ሁኔታ እና የአየር ንብረት

ቁልፍ ቃላት

- የአየር ሁኔታ

- የአየር ንብረት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

➤ የአየር ሁኔታን ትገልጻላችሁ።

- የአየር ንብረትን ምሳሌ በመስጠት ታብራራላችሁ፡፡
- ቀለል ያለ ባር- ግራፍ በመሥራት የወረዳችሁን ዋና ዋና የዝናብ ወራት ታሳያላችሁ፡፡
- የሰራችሁትን ባር ግራፍ በማየት የበለጠ ዝናብ የሚያገኙ ወራት የትኞቹ እንደሆኑ ትተነትናላችሁ፡፡
- በአየር ሁኔታ እና በአየር ንብረት መካከል ያለውን ልዩነት ትገልጻላችሁ ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

የአየር ሁኔታ

- የአየር ንብረት

የአየር ሁኔታ

የተግባር ክንዋኔ 3.1 ⇨ የግል ሥራ

ዓላማ:- የዕለቱን የአየር ሁኔታ መለየት

መመሪያ:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ማብራሪያ ስጡ ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. ወደ ተማሪዎች! ወደ ትምህርት ቤት ስትመጡ እና ስትመለሱ ባለዉ የአየር ሁኔታ መካከል ልዩነት አለ? ማብራሪያ ስጡ፡፡
2. ወፍራም እና ስስ ልብሶችን የሚትለብሱበት የአየር ሁኔታዉ ምን ዓይነት ሲሆን ነዉ?

የአየር ሁኔታ በአንድ አካባቢ ላይ የሚታይ የዕለቱ (የ24 ሰዓት) የአየር ፀባይ ነው። የአንድን አካባቢ ዕለታዊ የአየር ሁኔታ ፀሀያማ ፣ ዝናባማ ፣ ነፋሻ ፣ ወዘተ. በማለት መግለጽ እንችላለን። በአንድ ዕለት ውስጥ ያለው የአየር ሁኔታ ተለዋዋጭ ነው።

ስዕል 3/1 የአየር ሁኔታ በከፊል

የአየር ንብረት

የተግባር ክንዋኔ 3.2 ➡ የቡድን ወይይት

ዓላማ:-የአየር ንብረትን መግለጽ።

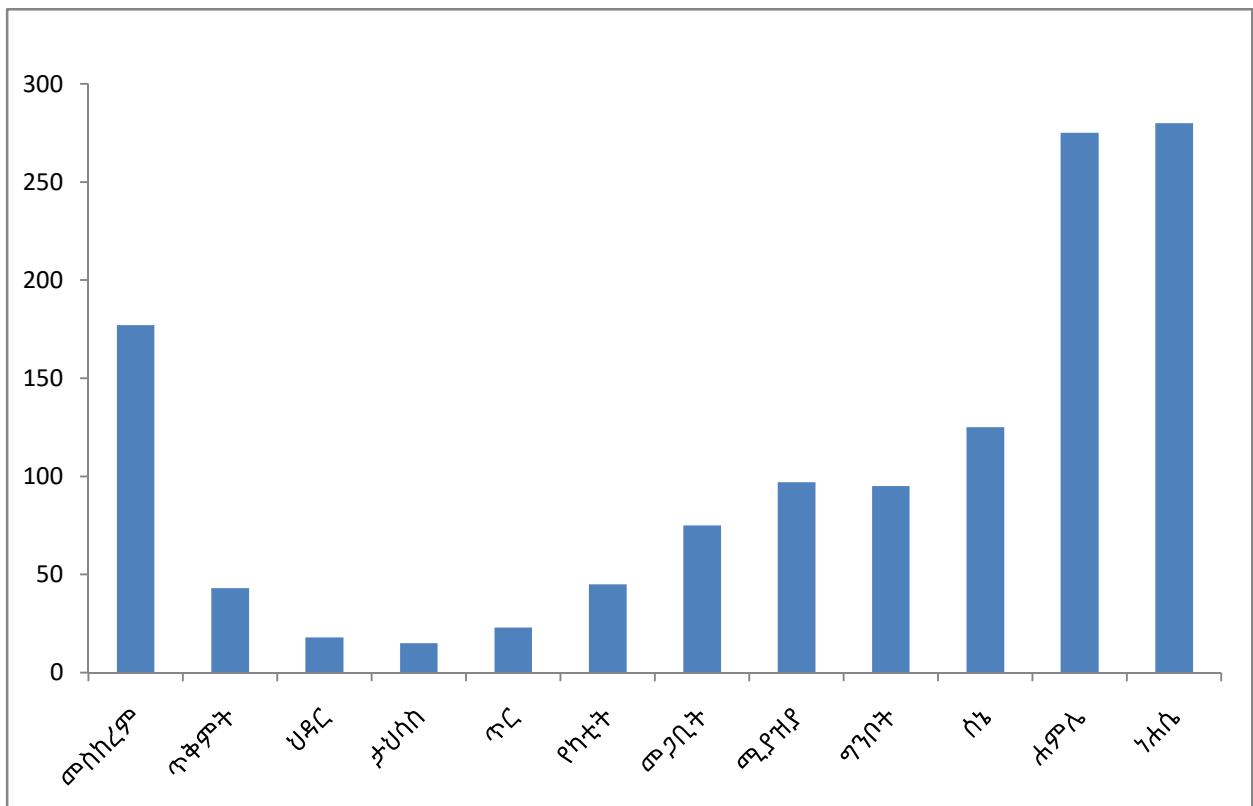
-በአየር ንብረት ለውጥ ምክንያት የሚመጡ ችግሮችን መዘርዘር።

መመሪያ:-ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት ዘገባ አቅርቡ።

ጥያቄዎች:-

1. የአየር ንብረት ምንድን ነው?
2. የአየር ንብረት ለውጥ ምን ዓይነት ችግሮችን ያስከትላል?

የአየር ንብረት ማለት የአንድ አካባቢ የረጅም ጊዜ አማካይ የአየር ፀኒታ ማለት ነው። ለምሳሌ ቀጥሎ ያለው ባር ግራፍ የአንድን ቦታ የረጅም ጊዜ አማካይ የዝናብ መጠን የሚያሳይ ነው።

ስዕል 3/2 አማካይ የዝናብ መጠን (በሚ.ሜ)

ምቹ የአየር ንብረት ለሰው ልጅ ኑሮ በጣም አስፈላጊ ነው።

እፅዋት እና ሌሎች እንስሳትም ለመኖር ተስማሚ የአየር ንብረት ይፈልጋሉ። የአየር ንብረት ለውጥ በሰው ልጅ ሕይወት እና ኑሮ ላይ አዳዲስ ችግሮችን በማስከተል ላይ ይገኛል።

መልመጃ 3.1

መመሪያ 1:-ቀጥሎ ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ ሰጡ፡፡

1. ደመናማ ፣ ፀሀያማ ወይም ዝናባማ የሚለው ምንን ይገልጻል?
2. የረጅም ጊዜ አማካይ የአየር ሁኔታ ምን ይባላል?
3. ዉድ ተማሪዎች! ቀላል ባር- ግራፍ በመሥራት፡-
ሀ. የወረዳችሁን ዋና ዋና የዝናብ ወራት አሳዩ፡፡
ለ. የበለጠ ዝናብ የሚያገኙ ወራትን ተንትኑ፡፡
4. ደጋ፣ ወይናደጋ፣ ቆላ ስንል የአካባቢዉን እየገለጽን ነዉ?
5. የአየር ንብረት ለዉጥ የሚያስከትላቸዉን ችግሮች ዘርዝሩ፡፡

3.2 በወረዳችን ዉስጥ የሚገኙ እፅዋት

3.2.1 እፅዋት

ቁልፍ ቃል

- እፅዋት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- በወረዳችሁ የሚገኙ እፅዋቶችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- በወረዳችሁ በብዛት የሚገኘዉን እፅዋት ትጠቅሳላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

እፅዋት

የተግባር ክንዋኔ 3.3 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- በወረዳቸዉ የሚገኙ እፅዋት መዘርዘር፡፡

- በወረዳቸዉ ለምግብነት የሚዉሉ እፅዋትን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በወረዳችሁ የሚገኙ እፅዋት ስማቸዉን ዘርዝሩ፡፡
2. በወረዳችሁ በብዛት የሚገኙ እፅዋቶችን ዘርዝሩ፡፡
3. በወረዳችሁ ለምግብነት ጥቅም ላይ የሚዉሉ እፅዋቶችን ዘርዝሩ፡፡

በወረዳችንም ሆነ በሌሎች አካባቢዎች የሚገኙ እፅዋት ባላቸዉ መሠረታዊ የሕይወት ሂደት (በማደግ ፣ በመተንፈስ ፣ ምግብ በማዘጋጀት ፣ መራባት በመቻላቸዉ ፣ ወዘተ.) ይመሳሰላሉ፡፡

3.2.2 ዋና ዋና የእፅዋት ክፍሎች እና ተግባሮቻቸዉ

ቁልፍ ቃል

- የእፅዋት ዋና ዋና ክፍሎች

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- ዋና ዋና የእፅዋት ክፍሎች እና ተግባራቸውን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የስር፣ የግንድ፣ የቅጠል እና የአበባ ጠቀሜታ ትገልጻላችሁ፡፡

የእፅዋት ክፍሎች

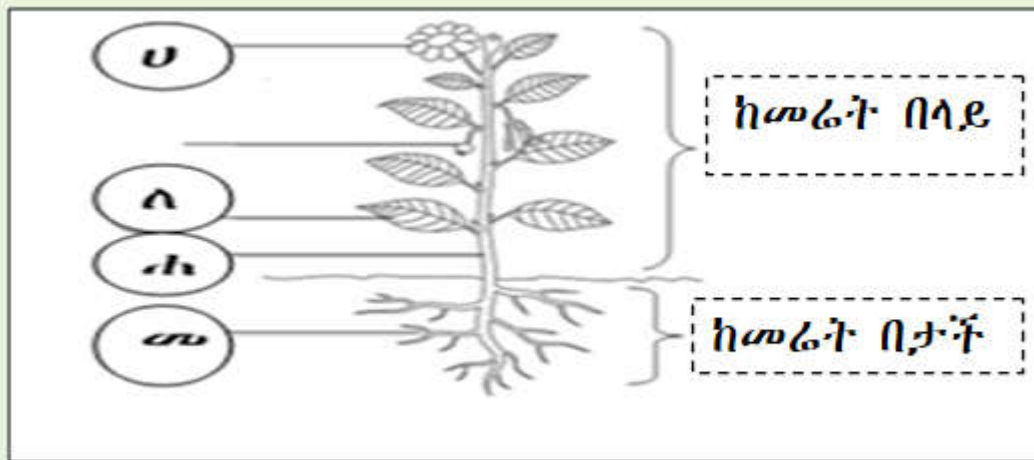
የተግባር ክንዋኔ 3.4 ☞ የግል ሥራ

ዓላማ:- የእፅዋት ክፍሎችን መዘርዘር፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. ቀጥሎ በቀረበው ስዕል ላይ ከፊደል ሀ-መ የተመላከቱትን የእፅዋት ክፍሎችን ስም ተናገሩ፡፡

የእፅዋት ክፍሎች ከመሬት በታች እና ከመሬት በላይ ተብለው በሁለት ይመደባሉ፡፡ ከመሬት በታች ያለው የእፅዋት ክፍል ስር ይባላል፡፡ ከመሬት በላይ የሚገኙ የእፅዋት ክፍሎች የሚባሉት ደግሞ ግንድ፣ ቅርንጫፍ፣ ቅጠል እና አበባ ናቸው፡፡

ሀ. ስር

የተግባር ክንዋኔ 3.5 ☞ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- የተክል ስር ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም መለየት
- የስር ዓይነቶችን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

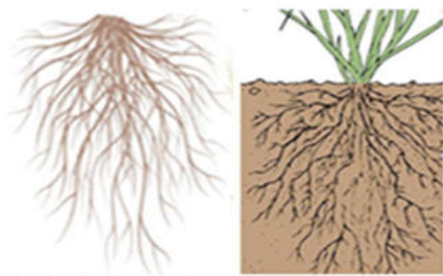
ጥያቄዎች:-

1. ስር ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም ግለጹ፡፡
2. ከአካባቢያችሁ የተለያዩ የእፅዋት ዝሪያዎችን ወስዳችሁ የስርቻቸውን ልዩነት ግለጹ፡፡

የተክል ስር እፅዋቱን ከአፈር ጋር በማጣበቅ ውኃና የሟሙ ማዕድናትን ከአፈር ውስጥ በመውሰድ ለእፅዋቱ ላይኛው ክፍል ማስተላለፍ ነው፡፡
: የእፅዋት ስሮች ሁለት ዓይነት ናቸው፡፡

ተራዘም ስሮች

ድራድር ስሮች

ስዕል 3/3 የስር ዓይነቶች

ለ. ግንድ

የተግባር ክንዋኔ 3.6 ☞ የቡድን ዉይይት

ግላማ:- የግንድ ተግባርን መግለጽ፡፡

- የግንድ ዓይነቶችን መለየት፡፡

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. ግንድ ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም ግለጹ፡፡
2. በአካባቢያችሁ ያሉትን የእፅዋት ዝሪያዎች በመመልከት የግንድቻቸውን ልዩነት ግለጹ፡፡

የእፅዋት ግንድ ዋና ዋና ተግባራት

ግንድ ዉሃ እና የሚመጡ ማዕድናትን ከሥርተቀብሎ ለላይኞቹ የተክል ክፍሎች ሲያስተላልፍ ከቅጠሎች ደግሞ የተዘጋጀ ምግብ በመቀበል ለሥር ያደርሳል፡፡ በተጨማሪ ግንድ የተክሉን ቅርንጫፎች፣ ቅጠሎች፣ አበባዎችን እና ፍሬዎችን ይሸክማል፡፡

ሥዕል 3/4 የተክል ግንድ

ሐ. ቅጠል

የተግባር ክንዋኔ 3.7 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ :- የቅጠል ተግባርን መግለጽ፡፡

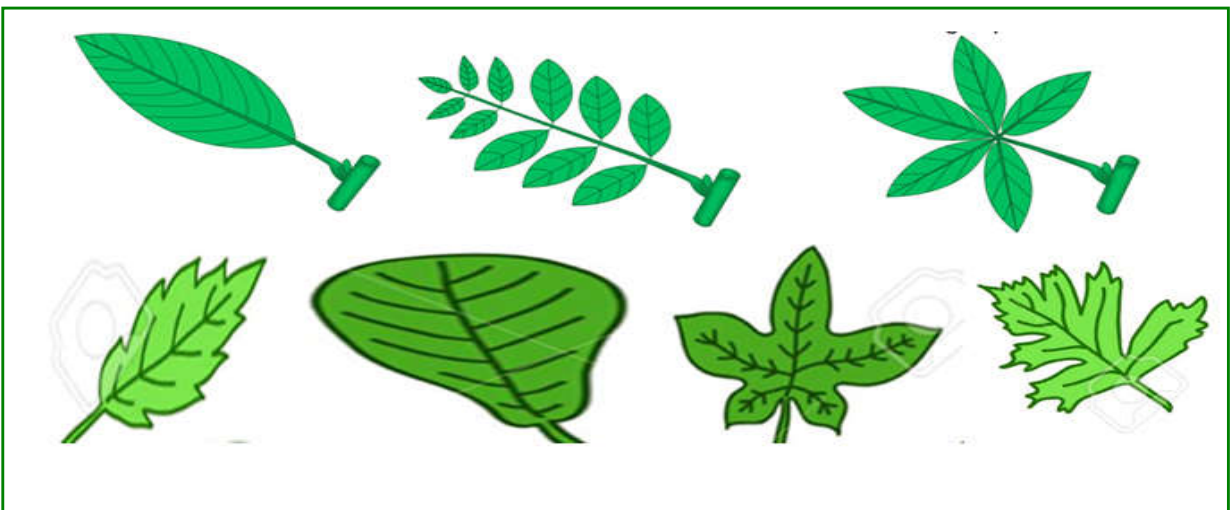
- የቅጠል ዓይነቶችን መግለጽ፡፡

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. ቅጠል ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም ዘርዝሩ፡፡
2. ከአካባቢያችሁ በርካታ የእፅዋት ዝሪያዎችን በማየት የቅጠሎቻቸውን ልዩነት አብራሩ፡፡

የቅጠል ዋናው ተግባር ለተክሉ ምግብ ማዘጋጀት ነው፡፡

ስዕል3/5 የቅጠል ዓይነቶች

መ. አበባ

የተግባር ክንዋኔ 3.8 ☞ የጥንድ ወይይት

ዓላማ:- አበባ ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም መግለጽ፡፡

- የአበባ ዓይነቶችን መለየት፡፡

መመሪያ:- ሁለት-ሁለት በመሆን ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት ማብራሪያ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. አበባ ለእፅዋት ምን ጥቅም ይሰጣል?
2. በአካባቢያችሁ ከሚገኙት እፅዋት ደማቅ አበባ ያላቸውን ደማቅ አበባ ከሌላቸው ለይታችሁ አሳዩ፡፡

አበባ የእፅዋት መራቢያ ክፍል ነው፡፡ አንዳንድ እፅዋት ደማቅ አበባ ሲኖራቸው የሌሎቹ እፅዋት አበባ ደብዛዛ ነው፡፡

ደማቅ አበባዎች

ደብዛዛ አበባዎች

ስዕል 3/6 የአበባ ዓይነቶች

የአበባ ተግባር ለተክሉ ፍሬና ዘር ማፍራት፤ ለንቦች ምግብ የሚሆን ጣፋጭ ፈሳሽ ማዘጋጀት ሲሆን ለቤትና ለአካባቢ ውበት ይሰጣል፡፡

መልመጃ 3.2

መመሪያ፡-ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ማብራሪያ ስጡ፡፡

1. የእፅዋት ዋና ዋና ክፍሎችን ዘርዝሩ፡፡
2. ከአፈር ማዕድንና ውሃን በመወሰድ ወደ ግንድ የሚያስተላልፈው የእፅዋት ክፍል ምን ይባላል?
3. ግንድ ለተክሉ ምን አገልግሎት ይሰጣል?
4. ምግብ የሚያዘጋጀው የእፅዋት ክፍል ምን ይባላል?
5. የአበባ ተግባር ምንድን ነው?

3.2.3 ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮች

ቁልፍ ቃል

- ውኃ
- አየር
- አፈር
- የፀሀይ ብርሃን

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት ውድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

➤ ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ትዘረዝራላችሁ፡፡

ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ የሆኑ ዋና ዋና ነገሮች

የተግባር ክንዋኔ 3.9 ☞ የጥንድ ዉይይት

ዓላማ:-ለእፅዋት ዕድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን መለየት፡፡

መመሪያ:- ሁለት-ሁለት በመሆን ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1. ለዕፅዋት ዕድገት አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ለዩ፡፡

ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ የሆኑ ዋና ዋና ነገሮች አፈር፣ ዉኃ፣ አየር እና የፀሃይ ብርሃን ናቸዉ፡፡

መከራ 3/1 ለእፅዋት እድገት የሚያስፈልጉትን ነገሮች በመከራ ማረጋገጥ

መከራውን ለመስራት የሚያስፈልጉ ነገሮች (ቁሳቁሶች)

-አራት በለም አፈር የተሞሉ ጣሳዎች

-አንድ ዓይነት የሆኑ ቅጠላማ ችግኞች ይኑራችሁ፤

-በአምስቱም ጣሳ ላይ ከ1-4 ቁጥሮችን ጽፎ መለጠፍ፡፡

የአሰራር ቅደም ተከተል

1. አራቱንም ችግኞች ለም አፈር ባለባቸዉ ጣሳዎች ውስጥ መትከል፡፡

2. አንድ ቁጥር የተፃፈበት ጣሳ ውስጥ የተተከለውን ችግኝ በፕላስቲክ ክክረጢት ውስጥ በማድረግ አየር እንዳያገኝ ማድረግ
3. ሁለት ቁጥር የተፃፈበት ጣሳ ውስጥ የተተከለውን ችግኝ ውኃ እንዳያገኝ ማድረግ፡፡
4. ሶስት ቁጥር የተፃፈበት ጣሳ ውስጥ የተተከለውን ችግኝ የፀሐይ ብርሃን እንዳያገኝ ጨለማ ቦታ (ሣጥን ውስጥ) ማድረግ፡፡
5. አራት ቁጥር የተፃፈበት ጣሳ ውስጥ የተተከለውን ችግኝ ውኃ ፣ አየር ፣ የፀሐይ ብርሃን እንዲያገኝ ማድረግ
6. ከአንድ ሣምንት በኋላ የአራቱንም ችግኞች እድገት በማየት ውጤቱን መመዝገብና ሪፖርት ማቅረብ፡፡

ዉድተማሪዎች! በሰራችሁት ሙከራ አፈር፣ ውኃ፣ አየር እና የፀሐይ ብርሃን ለተክል እድገት አስፈላጊ መሆኑን ተገነዘባችሁ?

መልመጃ 3.3

መመሪያ: ከፍ ብሎ ከሰራችሁት ሙከራ ተነስታችሁ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ለተክል እድገት አስፈላጊ ነገሮችን ጥቀሱ፡፡
2. ጥሩ እድገት እያሳየ ያለው ችግኝ በየትኛው ቁጥር ጣሳ ውስጥ ያለው ነው ? ለምን?

1. የጠወለገው (የደረቀው) ችግኝ በየትኛው ቁጥር ጣሳ ውስጥ ያለው ነው? ለምን?
2. ቅጠሎቹ ከአረንጓዴነት ወደ ቢጫነት የተቀየረው ችግኝ በየትኛው ቁጥር ጣሳ ውስጥ የተተካለው ነው? ለምን?

3.2.4 ኮምፖስት

ቁልፍ ቃል

- ኮምፖስት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ ስለ ኮምፖስት ምንነት እና ጠቀሜታ ታብራራላችሁ፡፡

የተግባር ክንውን 3.10 ➡ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- ኮምፖስት ለእፅዋት የሚሰጠውን ጥቅም መግለጽ

መመሪያ:-ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ

ቀጥሎ ባለው ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

- 1.ኮምፖስት ለእፅዋት የሚሰጠው ጥቅም ምንድን ነው?

የአፈር ለምነትን ለማሻሻል ኮምፖስት መጨመር አስፈላጊ ነው። ትርፍራፊ ምግቦችን እና የወዳደቁ (የረገፉ) ቅጠሎችን በመሰብሰብ ኮምፖስት አዘጋጅቶ መጠቀም እና የአፈር ለምነትን በመጨመር ለእፅዋት እድገት አጋዥ ሚና እንዲጫወት ማድረግ ይቻላል።

ሀ. ኮምፖስት ሳይገባ በፊት ለ. ኮምፖስት ከገባ በኋላ

ስዕል 3/7 ኮምፖስት ለአፈር ለምነት ይሰጣል

ዉድ ተማሪዎች! ኮምፖስት አዘጋጅታችሁ ለጓሮ አትክልት ልማት ማዋል ትችላላችሁ። ኮምፖስት የሚዘጋጀው የካርቦንና የናይትሮጅን ምንጮችን በመጠቀም ነው።

ስዕል 3/8 የኮምፖስት አዘገጃጀት

ሙከራ 3/2 ኮምፖስት የአፈር ለምነትን በመጨመር ለእፅዋት እድገት አጋዥ መሆኑን በሙከራ ማረጋገጥ፡፡

ሙከራውን ለመስራት የሚያስፈልጉ ነገሮች

1.የተዘጋጀ ኮምፖስት

2.ችግኞች (ለምሳሌ፡-ካሮት፣ሸንኩርት፣ ጎመን፣ የቡና ወይም የሌላ ዛፍ ችግኞችን ከአካባቢያችሁ መጠቀም ትችላላችሁ፡፡

የአሰራር ቅደም ተከተል

1.በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ መደብ ለማዘጋጀት የሚሆን ቦታ አስፈቅዱ፡፡

2.የክፍሉ ተማሪዎች ለሶስት ወይም ለአራት ቡድን ሁኑ ፡፡

3.በየቡድናችሁ ሁለት ሁለት የችግኝ መደቦችን አዘጋጁ፡፡

**4.በሁለቱም መደብ ላይ ተመሳሳይነት ያላቸውን ችግኞች ትክለ፡፡
በሁለቱም መደብ ላይ ያሉት ችግኞች በአረም እንዳይበሉ ማረም እና መኮትኮት አለባችሁ፡፡**

5.በመቀጠል በአንደኛው መደብ ላይ ባሉት ችግኞች ዙሪያ ሁለት ወይም ሶስት ዙር ኮምፖስት ጨምሩበት፡፡ በሁለተኛ መደብ ላይ አትጨምሩ፡፡

6.በሁለቱ መደቦች ላይ ያሉትን ችግኞች ከ 3-4 ሳምንት ተከታትላችሁ ለውጡን መዝግቡ፡፡

መልመጃ 3.4

መመሪያ አንድ:-ቀደም ስል ከሰራችሁት መከራ ተነስታችሁ የሚከተለውን ጥያቄ መልሱ::

1. የትኞቹ ችግኞች የተሻለ እድገት አሳዩ? ለምን?

መልመጃ 3.5

መመሪያ አንድ:-ከሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን እውነት ትክክል ያልሆነውን ሐሰት በማለት መልሱ::

1. ምግብ የሚዘጋጅበት የእፅዋት ክፍል ስር ይባላል::
2. አበባ የተክሉ መራቢያ አካል ነው::
3. ኮምፖስት የአፈር ለምነትን ይቀንሳል::
4. ሁሉም የእፅዋት ቅጠሎች ተመሳሳይ ቅርጽ አላቸው::
5. ስር በመሬት ውስጥ የሚገኝ የተክል ክፍል ነው::

መመሪያ ሁለት:-ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ የያዘ ሆኖ ምረጡ::

1. ከሚከተሉት የተክል ክፍሎች ውስጥ ውሃ ከአፈር ውስጥ የሚመጠው የትኛው ነው?
ሀ. አበባ ለ. ቅጠል ሐ. ቅርንጫፍ መ. ስር
2. ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ ያልሆነው የቱ ነው?
ሀ. ድንጋይ ለ. አየር ሐ. አፈር መ. ውኃ

3. ቅጠል ና ቅርንጫፎችን የሚሸከም የእፅዋት ክፍል የትኛው ነው?

ሀ. ስር ለ. አበባ ሐ. ግንድ መ. ፍሬ

3.3 በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ እንስሳት

3. 3.1 እንስሳት

ቁልፍ ቃላት

- ለማዳ እንስሳት
- የዱር እንስሳት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ የቤት እና የዱር እንስሳትን ትለያላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕሱ ይዘቶች

እንስሳት

የተግባር ክንዋኔ 3.11 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የቤት እና የዱር እንስሳትን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት ማብራሪያ አቅርቡ፡፡

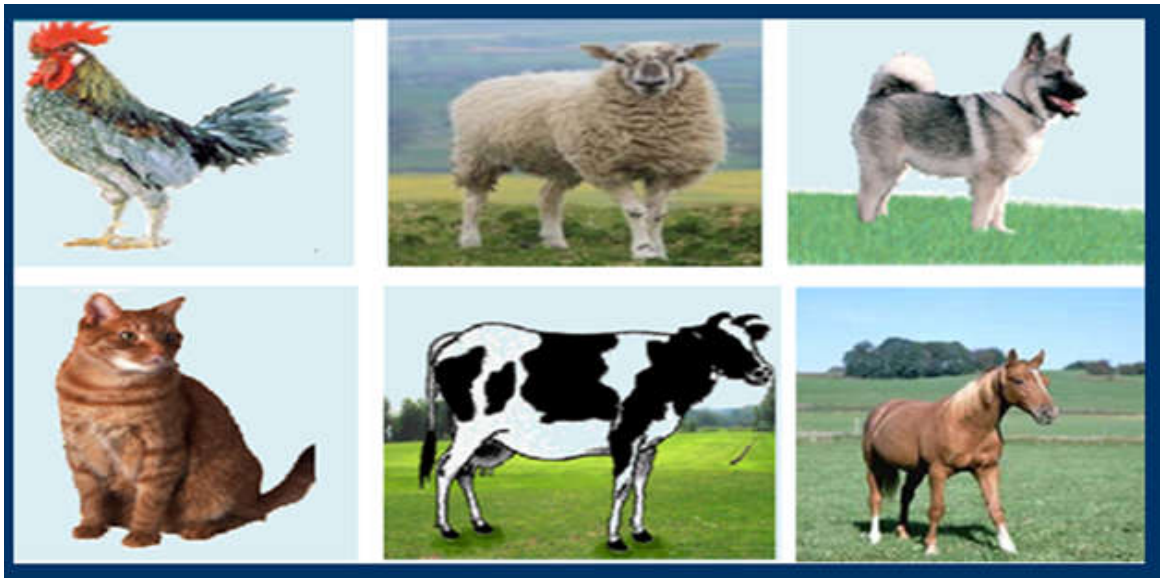
ጥያቄዎች:-

1. የቤት እና የዱር እንስሳት ማለት ምን ማለት ነው?

2. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን እንስሳት ስማቸውን ዘርዝሩ፡፡

3. ላይ ከዘረዘራችሁት እንስሳት መካከል የዱር እንስሳትን ለዩ፡፡

እንስሳት ከሰዎች ጋር በሚኖራቸው ቀረቤታ አንጻር የቤት (ለማዳ) እንስሳት እና የዱር እንስሳት ተብሎ በሁለት ይከፈላሉ፡፡

ስዕል 3/9 የቤት እንስሳት በከፊል

ስዕል 3/10 የዱር እንስሳት በከፊል

3.3.2 የእንስሳት ጥቅም

ቁልፍ ቃል

- የእንስሳት ጥቅም

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ የእንስሳትን ጥቅም ትዘረዝራላችሁ፡፡

የእንስሳት ጥቅም

የተግባር ክንዋኔ 3.12 ➡ **የጥንድ ዉይይት**

ዓላማ:- የእንስሳትን ጥቅም መዘርዘር

መመሪያ:- ሁለት-ሁለት በመሆን ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት ማብራሪያ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

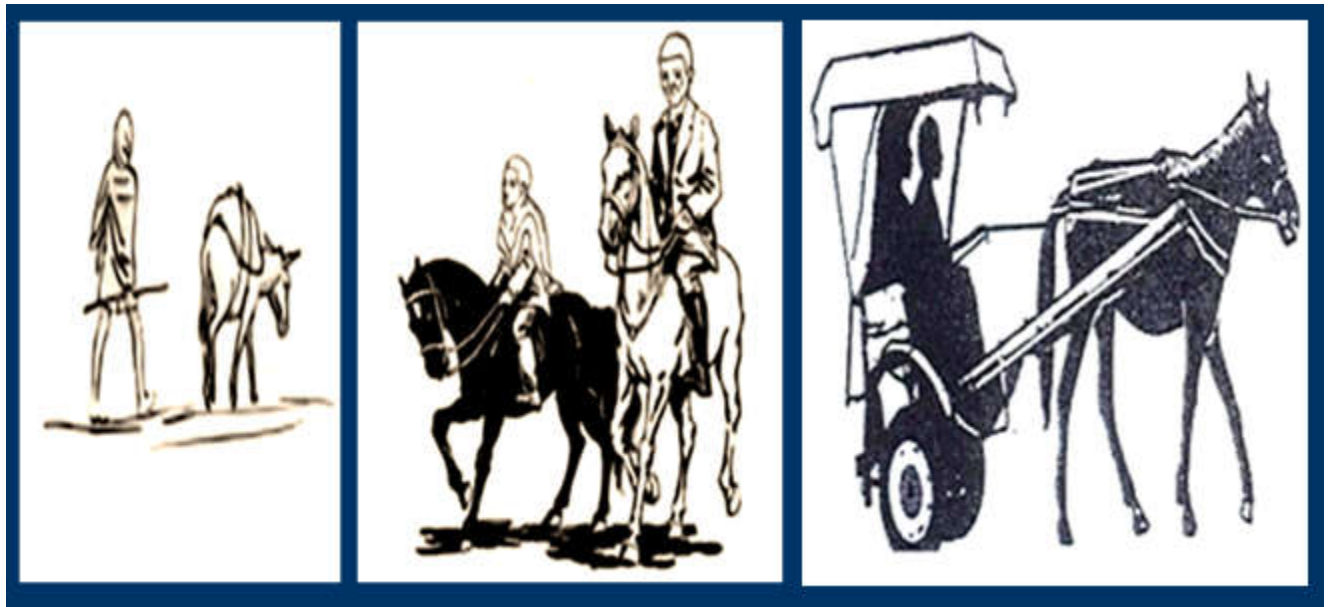
1. እንስሳት ለሰዉ ልጆች የሚሰጡትን ጥቅም ዘርዝሩ፡፡
2. ለመጓጓዣነት የሚያገለግሉ የቤት እንስሳት የትኞቹ ናቸዉ?

ሀ. ለምግብነት

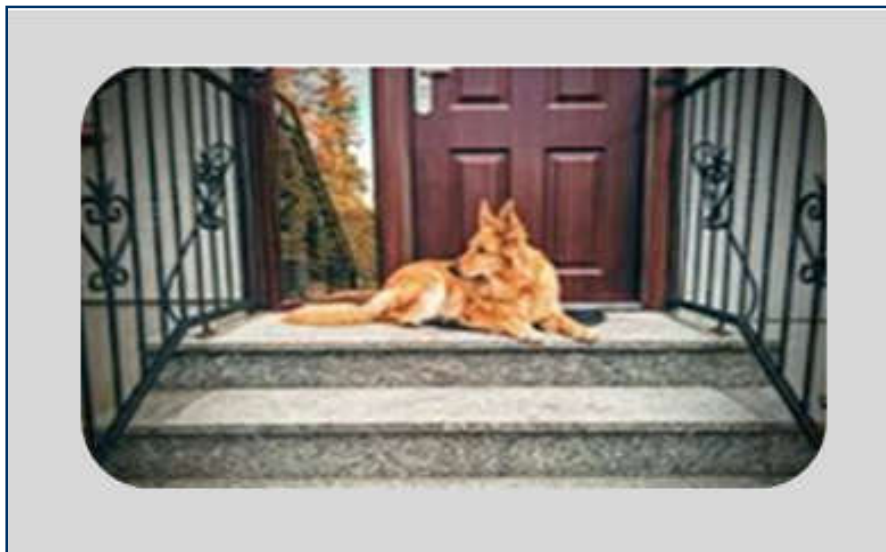
ስዕል 3/11 ለምግብነት የሚዉሉ የእንስሳት ተዋጽኦዎች

ለ. ለማንጓዣነት

ስዕል 3/12 ለማንጓዣነት የሚያገለግሉ የቤት እንስሳት

ሐ. ለቤት ጥበቃ አገልግሎት

ስዕል 3/13 ወሻ ቤት የመጠበቅ አገልግሎት ይሰጣል

3.3.3 የእንስሳት ምደባ

ቁልፍ ቃል

- የእንስሳት ምደባ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ እንስሳትን ትመድባላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘት

የእንስሳት ምደባ

የተግባር ክንዋኔ 3.13 ⇨ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- የእንስሳትን ምደባ መግለጽ

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

- 1.የእንስሳት ምደባ ማለት ምን ማለት ነዉ?
- 2.በእንስሳት ምደባ ስርዓት ከሚታወቁ የእንስሳት ክፍሎች ዋና ዋናዎቹን ዘርዝሩ፡፡

እንስሳት ምደባ ማለት በእንስሳት መካከል ያለዉን መሠረታዊ መመሳ ሰል መነሻ በማድረግ በዓይነት ዓይነታቸዉ የመመደብ እና ስያሜ የመስጠት ዘዴ ነዉ፡፡ እንስሳት በዉጫዊ ገጽታቸዉ መሠረት አሳዎች

፤ እንቁራሪት አስተኔዎች ፤ ገበሬ አስተኔዎች ፤ አዕዋፍት እና አጥቢዎች ተብለው በአምስት ክፍሎች ይመደባሉ፡፡

ሀ. አሳዎች

ተግባራዊ ክንዋኔ 3.14 የግል ሥራ

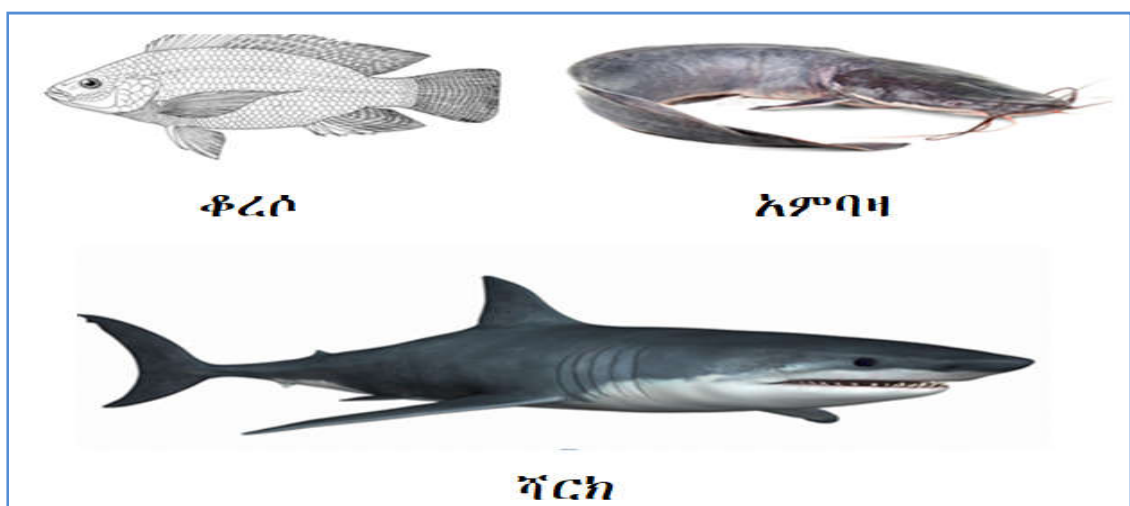
ዓላማ:- የአሳዎችን መኖሪያ መግለጽ

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. አሳዎች መኖሪያቸው የት ነው?

አሳዎች በውሃ ውስጥ ብቻ የሚኖሩ እና እንቁላል በመጣል የሚራቡ እንስሳት ናቸው፡፡ አሳዎች የሚተነፍሱት በስንጥብ (ጊል) ስለሆነ ከውሃ ውጭ መኖር አይችሉም፡፡ የአሳዎች ቆዳ በቅርፊት የተሸፈነ ነው፡፡

ስዕል 3/14 አሳዎች

ለእንቁራሪት አስተኔዎች

የተግባር ክንዋኔ 3.15 ☞ **የግል ሥራ**

ዓላማ:- የእንቁራሪቶችን እና የጉርጦችን መኖሪያ ቦታ መግለጽ

መመሪያ:- ቀጥሎ ላለው ጥያቄ መልስ ስጡ

ጥያቄ:-

1. በአካባቢያችሁ እንቁራሪት እና ጉርጦ አሉ? ካሉ የት እንደሚኖሩ ግለጹ::

እንቁራሪት እና ጉርጦ በዚህ ወሰን በመሬት ላይ መኖር የሚችሉ ሲሆኑ እንቁላላቸውን ወሃ ወሰን በመጣል የሚራቡና በቆዳቸው ላይ ምንም ዓይነት ተጨማሪ ሽፋን የሌላቸው ናቸው::

እንቁራሪት

ጉርጦ

ስዕል3/15 እንቁራሪት አስተኔዎች

ሐ.ገበሎ አስተኔዎች (ተሳቢ እና ተራማጅ እንስሳት)

የተግባር ክንዋኔ 3.16 ⇨ **የቡድን ወይይት**

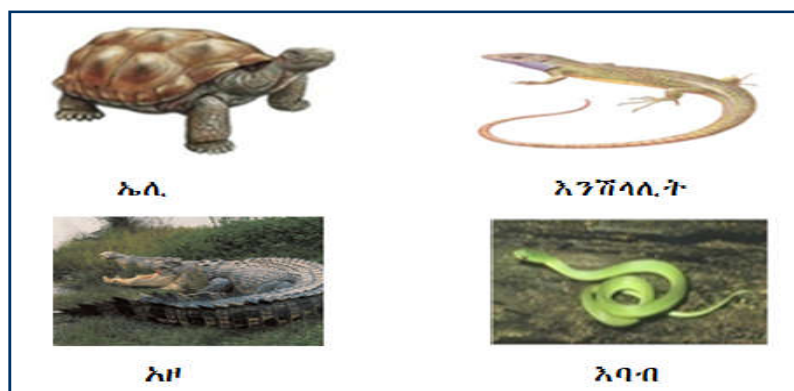
ዓላማ:- በደረት የሚሳቡትን እና በእግራቸው የሚራመዱ ገበሎ አስተኔዎች መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1. በአካባቢያችሁ ከሚገኙት ገበሎ አስተኔዎች በደረት የሚሳቡትን ና በእግር የሚራመዱትን ለይታችሁ ተናገሩ፡፡

ገበሎ አስተኔዎች ቆዳቸው በቅርፊት የተሸፈነ ሲሆን የሚራቡት እንቁ ላል በመጣል ነው፡፡ ከገበሎ አስተኔዎች እባብ፣ ዘንዶና የመሳሰሉት በደረታቸው የሚሳቡ ሲሆኑ እንደ እንሽላሊት፣ ኤሊና አዞ የመሳሰሉት ደግሞ በእግራቸው የሚራመዱ ናቸው፡፡

ስዕል 3/16 ገበሎ አስተኔዎች

መ.አዕዋፍ (ወፎች)

የተግባር ክንዋኔ 3.17 ⇨ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:-የአካባቢያቸውን አዕዋፍ ስም መዘርዘር

-ምንቃር ለአዕዋፍ የሚሰጠውን ጥቅም ማብራራት

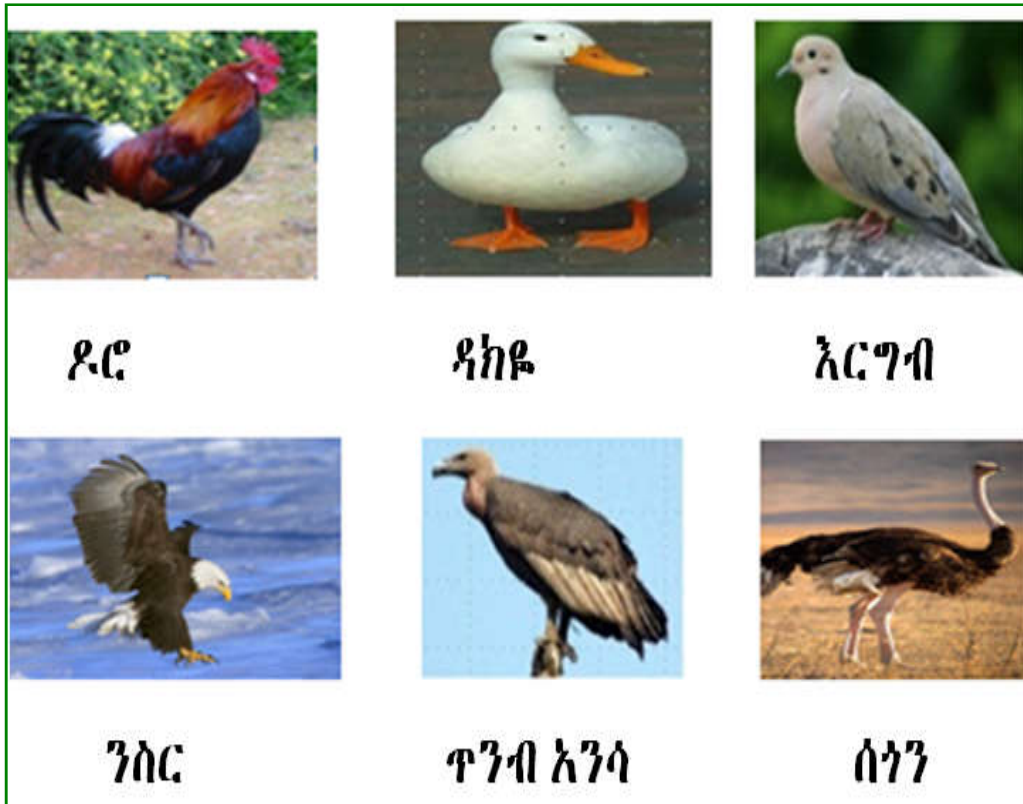
መመሪያ:-ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት

ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙ አዕዋፍ ስም ተናገሩ::
2. ለአዕዋፍ ምንቃራቸው ምን ጥቅም ይሰጣቸዋል?

አዕዋፍ ቆዳቸው በላባ የተሸፈነ ሲሆን የእግራቸው ታችኛው ክፍል ላይ የሚገኘው ቆዳ ግን ቅርፊት ለበስ ነው:: አዕዋፍ በአፋቸው አካባቢ ጠንካራ ምንቃር ሲኖራቸው በእግር ጣቶቻቸው ላይ ሹልና ጠንካራ ጥፍር አላቸው:: አዕዋፍ የሚራቡት እንቁላል በመጣል ሲሆን አብዛኛዎቹ ለመብረር የሚያስችላቸው ክንፍ አላቸው::

ስዕል 3/17 አዕዋፍ

ሠ. አጥቢዎች

የተግባር ክንዋኔ 3.18 ☞ **የቡድን ወይይት**

ዓላማ:- አጥቢ እንስሳትን በስም መጥቀስ

- አጥቢዎች ከሌሎች እንስሳት በምን እንደሚለዩ መግለጽ

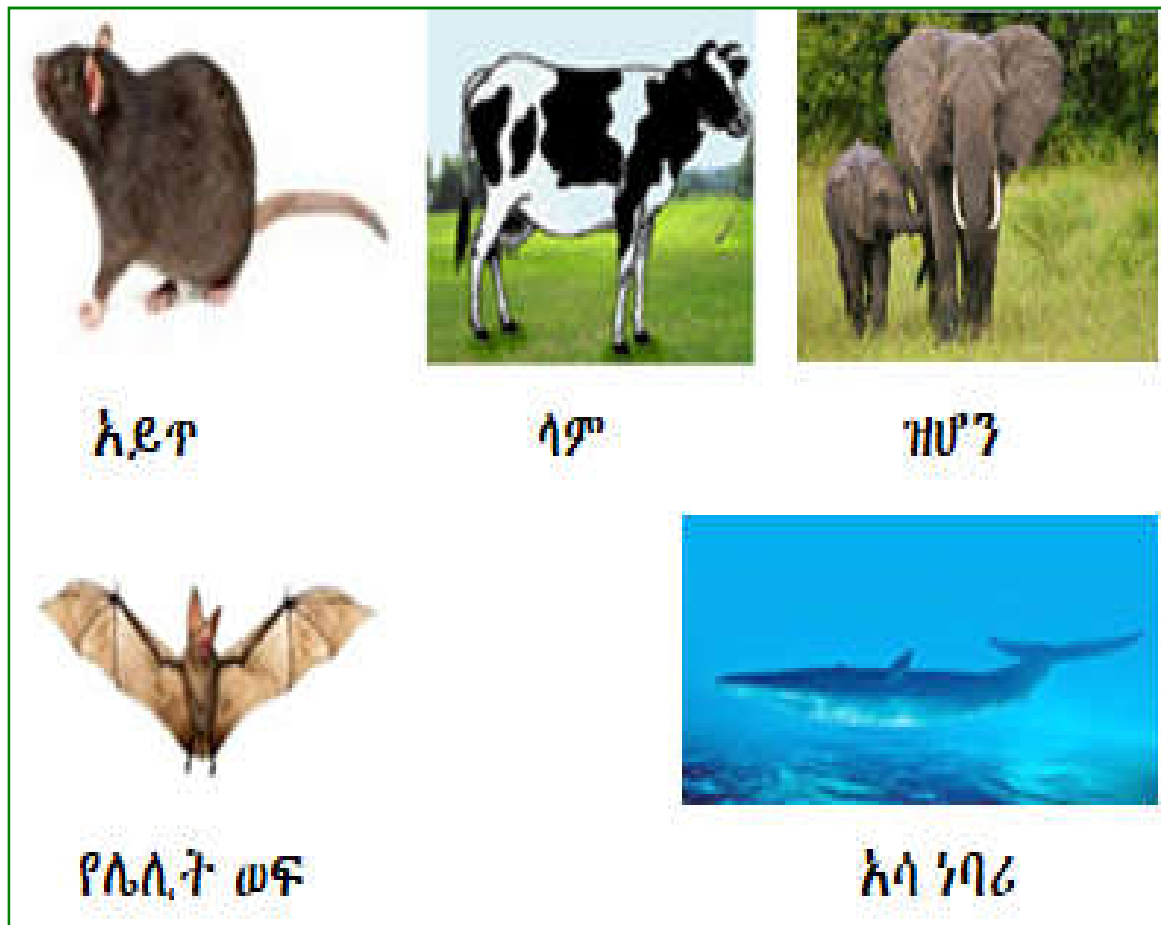
መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት ዘገባ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙ አጥቢ እንስሳትን ስም ጥቀሱ::

2. አጥቢ እንስሳት ከሌሎች እንስሳት የሚለዩት በምንድን ነው?

አጥቢ እንስሳት ቆዳቸው በፀጉር የተሸፈነ ነው። አጥቢ እንስሳት ጡት የሚያጠቡ እና አምሳያቸውን በመውለድ የሚራቡ ናቸው።

ስዕል 3/18 አጥቢ እንስሳት

ዉድ ተማሪዎች! ዉጫዊ ገጽታቸውን መሠረት በማድረግ በአምስት ክፍሎች እንስሳት መመደባቸውን አይታችኋል። ይሁን እንጂ ከዉጫዊ ገጽታቸው ባሻገር እንስሳትን በአረባባቸው፣ በእንቅስቃሴያቸው፣ በመኖሪያ ቦታቸውና በአመጋገባቸው መሠረት መመደብም ሆነ መለየት ይቻላል።

ሀ) በአረባብ

ተግባር ክንዋኔ 3.19 ☞ የቡድን ወይይት

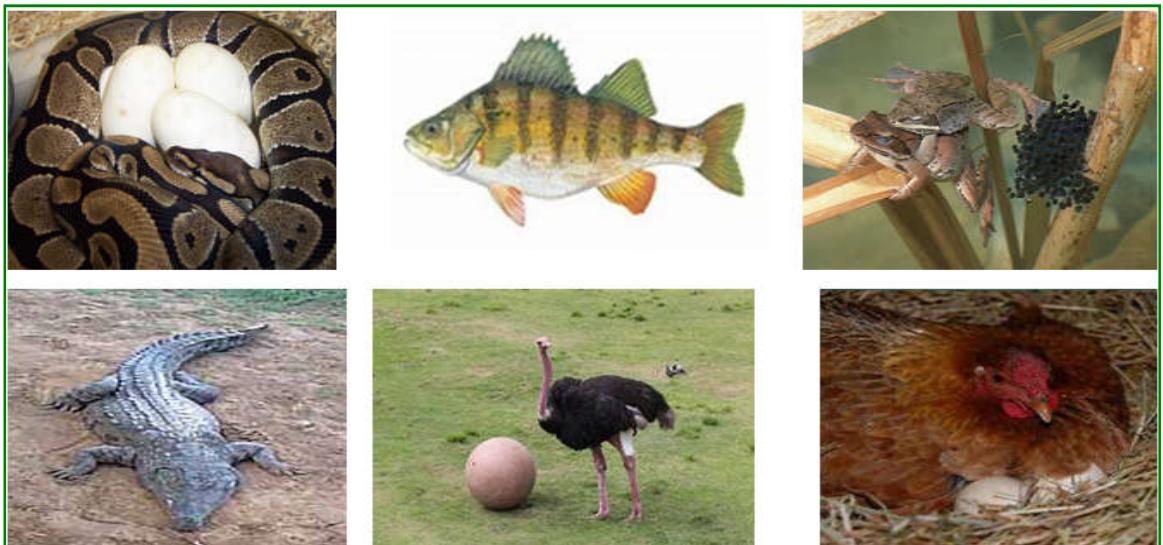
ዓላማ:- እንቁላል የሚጥሉትን እና አምሳያቸውን የሚወልዱ እንስሳትን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1. በአካባቢያችሁ ከሚገኙት እንስሳት እንቁላል በመጣል የሚራቡ አምሳያቸውን በመዉለድ ከሚራቡት ለዩ፡፡

እንስሳት በአረባብ ዘዴያቸው በሁለት ይመደባሉ፡፡ እነሱም፡-
እንቁላል የሚጥሉ እና መሰላቸውን የሚወልዱ ናቸው፡፡

ስዕል 3/19 እንቁላል በመጣል የሚራቡ እንስሳት

ስዕል 3/20 አምሳያቸውን በመጠለድ የሚራቡ እንስሳት
ለበእንቅስቃሴያቸው

ተግባራዊ ክንዋኔ 3.20 ➡ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- እንስሳትን በእንቅስቃሴያቸው መመደብ

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ
ቀጥሎ ባለው ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙ ልዩ ልዩ እንስሳት ከቦታ
ወደ ቦታ እንዴት እንደሚንቀሳቀሱ አብራሩ፡፡

እንስሳት ከእንቅስቃሴያቸው አንጻር በሰማይ የሚበሩ፣ መሬት
ለመሬት በደረታቸው የሚሳቡ፣ በእግራቸው የሚራመዱና በወሃ
ወስጥ ብቻ የሚንቀሳቀሱ (የሚዋኙ) ተብሎ ይመደባሉ፡፡

ስዕል3/21 በእግራቸው የሚራመዱ እንስሳት

ስዕል3/22 በሰማይ የሚበሩ እንስሳት

ስዕል 3/23 መሬት ለመሬት በደረታቸው የሚሳቡ እንስሳት

ስዕል3/24 ከዚህ ውጪ መኖርና መንቀሳቀስ የማይችሉ እንስሳት
ሐ. በአመጋገባቸው

የተግባር ክንዋኔ 3.21 የቡድን ውይይት

ዓላማ:- በአመጋገባቸው እንስሳትን መመደብ

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ
ባለው ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. እንስሳት በአመጋገባቸው በስንት ይመደባሉ?

እንስሳት በአመጋገባቸው መሠረት በሶስት ይመደባሉ፡፡ እነርሱም፡-

እፅዋት በል፣ ስጋ በል እና እፅዋትና ስጋ በል ናቸው፡፡

እፅዋት በል እንስሳት፡-ሳር በመጋጥና ቅጠላቅጠል በመቀንጠስ

የሚመገቡ እንስሳት ናቸው፡፡

ስዕል 3/25 እፅዋት በል እንስሳት

ስጋ በል እንስሳት:-የሌሎች እንስሳትን ስጋ የሚመገቡ ናቸው፡፡

ምሳሌ:-አንበሳ ፣ ጅብ ፣ ዉሻ፣ ቀበሮ፣ አቦሸማኔ የመሳሰሉትናቸው፡፡

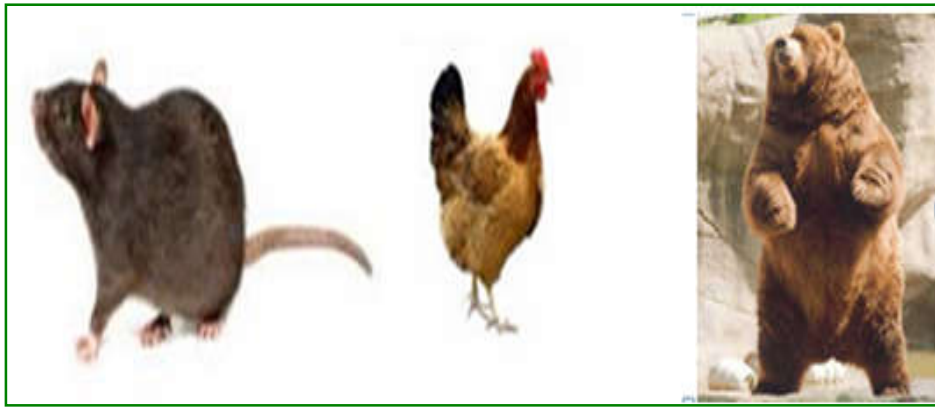

ስዕል 3/26 ስጋ በል እንስሳት

እፅዋት እና ስጋ በል እንስሳት:- እፅዋት እና ስጋ (ሁለቱንም

ዓይነት) የሚመገቡ ናቸው፡፡ ምሳሌ:- ሰዉ፣ አይጥ፣ ዶሮ፣ ድብ፣

የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ስዕል 3/27 እፅዋት እና ስጋ በል እንስሳት በከፊል

መልመጃ 3.6

መመሪያ አንድ:- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ የያዘ ሆኔ ምረጡ፡፡

1. ከሚከተሉት እንስሳት በዉሃ ዉስጥ ብቻ የሚኖረዉ የቱ ነዉ?
ሀ. ላም ለ. ወፍ ሐ. አሳ መ. እባብ
2. በዉሃ ዉስጥ የሚኖር አጥቢ እንስሳ የትኛዉ ነዉ?
ሀ. አሳነባሪ ለ. በግ ሐ. ዶሮ መ. ፍየል
3. ከሚከተሉት ዉስጥ እፅዋት በል ያልሆነዉ የቱ ነዉ?
ሀ. ፍየል ለ. ዝሆን ሐ. ነብር መ. ቀጭኔ
4. ከሚከተሉት ዉስጥ ቆዳዉ በቅርፊት የተሸፈነ እንስሳ የትኛዉ ነዉ?
ሀ. እባብ ለ. ዶሮ ሐ. በሬ መ. ዳክዬ

መመሪያ ሁለት:- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡፡

1. አጥቢ እንስት ቆዳቸዉ የተሸፈነዉ በምንድን ነዉ?
2. አፅዋፍ ከሌሎች እንስሳት በምን በምን ይለያሉ?

3. ገበሎ አስተኔዎች ከእንቅስቃሴ አንጻር በስንት ይከፈላሉ?
4. ቀጥሎ በሳጥን ዉስጥ የተዘረዘሩትን እንስሳት እፅዋት በል፣ ሥጋ በል ወይም እፅዋትና ሥጋ በል በማለት ለዩ፡፡

ላም ፣ አይጥ ፣ እባብ ፣ ጅብ ፣ ሰው ፣ ቀበሮ ፣ ጥንብ አንሳ ፣ አንበሳ፣ ግመል፣ ድብ፣ ዶሮ

3.4 በወረዳችን ዉስጥ የሚገኙ የተፈጥሮ ሐብቶች

በወረዳችን ዉስጥ የሚገኙ የተፈጥሮ ሐብቶች
ቁልፍ ቃላት

- የተፈጥሮ ሀብት
- እፅዋት
- አፈር
- እንስሳት
- አየር
- ብርቅዬ እንስሳት
- ዉጋ
- ማዕድን

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- በአካባቢያችሁ የሚገኙ የተፈጥሮ ሀብቶችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የተፈጥሮ ሀብቶችን ጥቅም ትገልጻላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የተፈጥሮ ሀብት
- የተፈጥሮ ሀብት ዓይነቶች

የተፈጥሮ ሀብት

የተግባር ክንዋኔ 3.22 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:-የተፈጥሮ ሀብቶችን መለየት

መመሪያ:-ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የተፈጥሮ ሀብቶችን ዘርዝሩ፡፡
2. ከዘረዘራችሁት የተፈጥሮ ሀብቶች በወረዳችሁ የሚገኙትን ለዩ፡፡

የተፈጥሮ ሀብቶች የሚባሉት ለሰው ልጅ መኖር አስፈላጊ የሆኑ በአካባቢያችን የሚገኙ ነገሮች ሲሆኑ ዋና ዋናዎቹ እፅዋት፣ እንስሳ፣ ውሃ፣ አየር፣ አፈር፣ ማዕድናትና የነዳጅ ዘይት ናቸው፡፡

የተፈጥሮ ሀብት ዓይነቶች

እፅዋት

የተግባር ክንዋኔ 3.23 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- የእፅዋት ዓይነቶችን መዘርዘር

-እፅዋት ከሚሰጡት አገልግሎት ረገድ መመደብ፡፡

መመሪያ:-ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩና መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የእፅዋት ዓይነቶች ዘርዝሩ፡፡
2. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የእፅዋት ጥቅሞችን ጻፉ፡፡

እፅዋት ለሰው ልጅ ምግብነት ፣ ለመጠለያ መስሪያ፣ ለመድሃኒትነት፣
 ለልብስ መስሪያ፣ ወዘተ. የሚያገለግሉ የተፈጥሮ ሀብቶች ናቸው፡፡
 ለሰው ልጅ ምግብነት የሚውሉ እፅዋት ለምሳሌ፡- እንሰት ፣ በቆሎ ፣
 ስንዴ ፣ አተር፣ ድንች፣ ወዘተ.ናቸው፡፡

እንስሳት

የተግባር ክንዋኔ 3.24 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡-የቤት እና የዱር እንስሳት ስም መዘርዘር

-የቤት እንስሳት ጥቅሞች ማብራራት

መመሪያ፡- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ
 ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልሱ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1.በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የቤትና የዱር እንስሳት ስም

ዘርዝሩ፡፡

2.የቤት እንስሳት ለሰው ልጅ የሚሰጡትን ጥቅሞች

አብራሩ፡፡

እንስሳት የዱርና የቤት በመባል በሁለት ይመደባሉ፡፡ የዱር እንስሳት
 የሚኖሩት በጫካ ዉስጥ ሲሆን የቤት እንስሳት ደግሞ ከሰው ጋር ተላም
 ደው በቤት እና በቤት አካባቢ የሚኖሩ ናቸው፡፡

ብርቅዬ እንስሳት

የተግባር ክንዋኔ 3.25 ➡ **የጥንድ ዉይይት**

ዓላማ:- ብርቅዬ እንስሳትን መጥቀስ

መመሪያ:- በጥንድ በመሆን ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ ተወያይታችሁ መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በአካባቢያችሁ ብርቅዬ እንስሳት አሉ? ካሉ በስም ጥቀሱ፡፡
2. ብርቅዬ እንስሳት ከሌሎች የዱር እንስሳት በምን ይለያሉ?

በአንድ አገር ብቻ የሚገኙ የዱር እንስሳት ብርቅዬ እንስሳት ይባላሉ፡፡

ብርቅዬ እንስሳት የቱርክስ መስህብ ስለሆኑ ለአገር ምጣኔ ሀብት እድገት አስተዋጽኦ አላቸዉ፡፡ ስለሆነም የተለየ ጥበቃ እና እንክብካቤ ያስፈልጋቸዋል፡፡

ስዕል 3/28 ከአገራችን ብርቅዬ የዱር እንስሳት በከፊል

ውኃ

የተግባር ክንዋኔ 3.26 ⇨ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የዉኃን ምንነት መግለጽ

-ዉኃ ለምን እንደሚጠቅም ማብራራት

መመሪያ: ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ

ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

1.ዉኃ ምንድን ነዉ?

2.ዉኃ ለምን እንደሚጠቅም አብራሩ?

ዉኃ ቀለም፣ ጣዕም እና ሽታ የሌለዉ ፈሳሽ ነገር ነዉ:: አብዛኛዉ የመሬት ክፍል የተሸፈነዉ በዉኃ ነዉ:: ዉኃ ሕይወት ላላቸዉ ነገሮች ሁሉ በጣም አስፈላጊ ነዉ:: የሰዉ ልጅ ዉኃን ለመጠጥ፣ ምግብ ለማዘጋጀት፣ የግል ንጽህና ለመጠበቅ፣ ለመጓጓዣነት፣ የኤለክትሪክ ኃይል ለማመንጨት፣ ለአሳ እርባታና ለመስኖ ይጠቀምበታል::

አየር

የተግባር ክንዋኔ 3.27 ⇨ **የጥንድ ዉይይት**

ዓላማ:- ስለ አየር ምንነት መናገር ::

-የአየር አስፈላጊነትን መግለጽ፡፡

መመሪያ፡- በጥንድ ሆናችሁ ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1.አየር ምንድን ነው?

2.እፅዋት እና እንስሳት ያለ አየር መኖር ይችላሉ? ለምን?

አየር የብዙ ጋሶች ድብልቅ ነው፡፡ አየር ሕይወት ላላቸው ነገሮች ሁሉ ያስፈልጋል፡፡ በተጨማሪ አየር የመኪና ፣ የሞተር ሣይክል፣ የብስክሌት ንማ እና የተለያዩ ኪሶችን ለመመላት ይጠቅማል፡፡
አፈር

የተግባር ክንዋኔ 3.28 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡-የአፈርን ጠቀሜታ ማብራራት

መመሪያ፡-ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1.አፈር ለምን ይጠቅማል?

2.አፈር ከምን ይፈጠራል? እንዴትስ ይፈጠራል?

አፈር ከድንጋይ ስብርባሪ፣ ከእንስሳት እና እፅዋት ቅሪተ አካል የተፈጠረ ነው፡፡ እንስሳት እና እፅዋት ሲሞቱ አካላቸው ይበሰብስና ወደ አፈርነት ይለወጣል፡፡ አፈር ለእፅዋት እድገት አስፈላጊ ከሆኑ ነገሮች

አንዱ ነው። ሶስት ዋና ዋና የአፈር ዓይነቶች አሉ። እነርሱም፡-
አሸዋማ፣ ሸክላማ እና ለም አፈር ናቸው።

ማዕድን

የተግባር ክንዋኔ 3.29 የቡድን ወይይት

ዓላማ፡- የማዕድናትን ጥቅም መዘርዘር

መመሪያ፡- ቀጥሎ ባለው ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ።

ጥያቄ፡-

1. ከማዕድን የሚሠሩ ጌጣጌጦች እና መገልገያ መሳሪያዎችን ዘርዝሩ።

ማዕድን በመሬት ውስጥ የሚገኝ የተፈጥሮ ሀብት ነው። ወርቅ ፣ ብር ፣ ነሐስ ፣ መዳብ ፣ አልማዝ እና ብረት የማዕድን ዓይነቶች ናቸው። ከማዕድናት ጌጣጌጥ እና ልዩ ልዩ መገልገያ መሳሪያዎች ይዘጋጃሉ። ሀብል ፣ ቀለበት ፣ አምባር እና አልቦ ከማዕድናት የሚሰሩ ጌጣጌጦች ሲሆኑ እንደ ገጂራ ፣ ማጭድ ፣ ቢላ ፣ አካፋ የመሳሰሉት ደግሞ ከማዕድናት የሚሰሩ መገልገያ መሳሪያዎች ናቸው።

መልመጃ 3.7

መመሪያ፡- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

1. ለሰው ልጅ መኖር አስፈላጊ የሆኑ ማናቸውም በተፈጥሮ አካባቢ የሚገኙ ነገሮች ምን ይባላሉ?

2. እንስሳት ለሰው ልጅ ከሚሰጧቸው ጥቅሞች ሦስቱን ጥቀሱ፡፡

3. ወሃ ለሰው ልጅ ከሚሰጣቸው ጥቅሞች ዋና ዋናዎቹን ጻፉ፡፡

4. የአፈር ዓይነቶችን ዘርዝሩ፡፡

5. ማዕድናት ከየት ይገኛሉ?

3.5 የወረዳችንን ሀብቶች መጠበቅ

3.5.1 የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ

ቁልፍ ቃላት

- ሀብቶች
- ተፈጥሮአዊ ሀብት
- እንክብካቤ/ ጥበቃ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የተፈጥሮ ሀብቶችን ትለያላችሁ፡፡
- በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የተፈጥሮ ሀብቶች ትንከባከባላችሁ፡፡
- የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ መንገዶችን ትለያላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- ሀብት
- የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ በቤት እና በትምህርት ቤት

ሀብት

የተግባር ክንዋኔ 3.30 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የሀብት እንክብካቤ አስፈላጊነት መግለጽ

-በሀብቶች ላይ የተደቀኑ ችግሮችን ምን እንደሆኑ መለየት

መመሪያ:- ቀጥሎ በቀረቡት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

1.ሀብቶችን መንከባከብ ለምን አስፈለገ ?

2.በአካባቢያችሁ በተፈጥሮ ሀብቶች እና በሰው ሰራሽ ሀብቶች ላይ የተጋረጡ ችግሮች አሉ? ምን ምን ናቸው::

ማንኛውም ለሰው ልጅ ጥቅም የሚዉሉ ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ ነገሮች በሙሉ ሀብት በመባል ይታወቃሉ:: ዉሃ፣ አፈር ፣ አየር፣ ማዕድናት ፣ እፅዋት እና እንስሳት በተፈጥሮ የሚገኙ ሀብቶች ሲሆኑ የመንግስት ተቋማት ፣ ማህበራዊ ተቋማት፣ መካነ ቅርሶች ፣ የኃይል ማኖት ተቋማት፣ የመሳሰሉት ደግሞ ሰው ሰራሽ ሀብቶች ናቸው:: ሀብቶችን መጠበቅ ማለት ለብክነት እና ለጉዳት ከሚዳርጉ ተግራት መከላከል ማለት ነዉ:: እነዚህን ሀብቶች ተገቢዉ ጥበቃና እንክብካቤ ሳናደርግለት በግድየለሽነት ከተጠቀምንባቸዉ ለጉዳት ይዳረጉና

ሙሉ በሙሉ ሊጠፉ ይችላሉ፡፡ ነገር ግን በጥንቃቄና በእንክብካቤ ይዘን ከተጠቀምንባቸው ዘላቂ እና አስተማማኝ አገልግሎት ይሰጡናል፡፡

የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ በቤት እና በትምህርት ቤት

የተግባር ክንዋኔ 3.31 ☞ **የቡድን ወይይት**

ዓላማ፡- የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ እንዴት እንደሚካሄድ መግለጽ

-እንደገና ጥቅም ላይ የሚውሉ እቃዎችን መለየት

-ተመልሶ ለፋብሪካ ግብዓት የሚሆኑ እቃዎችን መለየት

መመሪያ፡- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ

ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1. የተፈጥሮ ሀብቶችን በቤታችሁ እና በትምህርት ቤታችሁ እንዴት ትጠብቃላችሁ?
2. እንደገና ጥቅም ላይ መዋል የሚችሉ እቃዎችን ዘርዝሩ፡፡
3. ተመልሶ ለፋብሪካ ግብዓት በመሆን ሌላ እቃ ሊሠራባቸው የሚችሉ ቁሳቁሶችን ዘርዝሩ፡፡
4. ከዘንባባ ወይም ከቃጫ የተሰራ ዘምቢል ለዕቃ መያዣነት መጠቀም የፕላስቲክ ከረጢት ከመጠቀም የሚሻለው በምንድን ነው?

የአፈር መሸርሸርን ፣ የአየር እና የውሃ ብክለትን በመከላከል

የተፈጥሮ አካባቢያችንን መጠበቅ እንችላለን፡፡

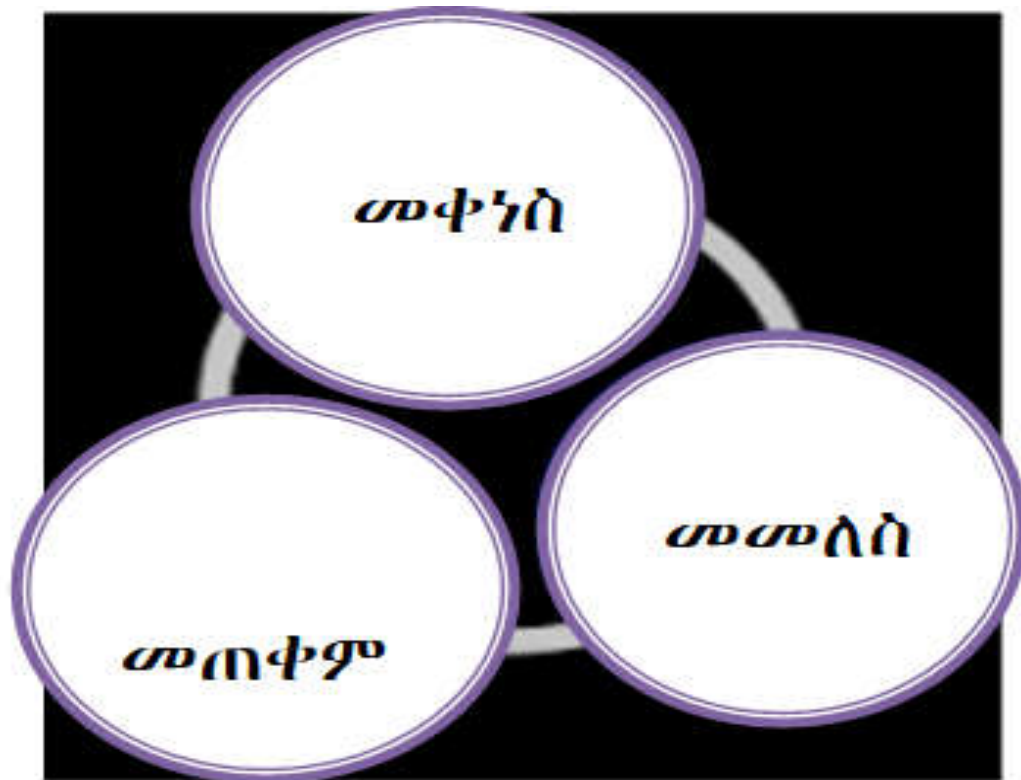
ሀ. የተፈጥሮ ጥበቃ በቤት

አንዳንድ ቁሳቁሶችን ከቤታችን አወጥተን በየቦታው ከምንጥላቸው ይልቅ የአገልግሎት ጊዜያቸውን ማራዘም ወይም ለሌላ አገልግሎት እንደገና መጠቀም ያስፈልጋል። በሌላ መልኩ ለእኛ የማይጠቅሙ አንዳንድ ቁሳቁሶችን ወደ ፋብሪካ መልሶ በመላክ ጥቅም ላይ ማዋል ይቻላል። ይህንን በማድረግ የተፈጥሮ ሀብት ብክነትን እና የአካባቢ ብክለትን አስቀረን ማለት ነው።

ስዕል 3/29 እንደገና ጥቅም ላይ የሚውሉና ተመልሶ ለፋብሪካ ግብዓት የሚሆኑ ቁሳቁሶች

በአጠቃላይ ቆሻሻን ለመቆጣጠርና አካባቢን ከብክለት ለመታደግ የሚረዱ ሶስት ዋና ዋና መንገዶች አሉ። እነርሱም፡ መቀነስ፣ መጠቀም እና መመለስ ናቸው።

ስዕል 3/30 አካባቢያችንን ከብክለት ለመታደግ የሚረዱ ሶስት መንገዶች

ከፍ ብሎ የተጠቀሱትን መንገዶች ከመተግበር ጎን ለጎን በቤታችን የተፈጥሮ ጥበቃ ለማድረግ የጓሮ አትክልቶችን ና ችግኞችን መትከል ና መንከባከብ፤ እርከን በመሥራት የአፈር መሸርሸርን መከላከል ይኖርብናል፡፡

ለ. የተፈጥሮ ጥበቃ በትምህርት ቤት

በትምህርት ቤት ውስጥ ለተፈጥሮ ጥበቃ ከምናደርግባቸው ዜዴ ዎች ውስጥ ጥቂቶቹ፡ ቆሻሻን በየቦታው አለመጣል፤ የተጣለውን

ቆሻሻ ሰብስቦ በጥንቃቄ ማስወገድ፣ በገላጣ ቦታዎች ችግኞችን በመትከል አፈር እንዳይሸረሸር ማድረግ ተጠቃሾች ናቸው፡፡

3.5.2 ሰዉ ሰራሽ ሀብት ጥበቃ

ቁልፍ ቃል

- ሰዉ ሰራሽ ሀብት
- እንክብካቤ/ ጥበቃ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡

- በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ሰዉ ሰራሽ ሀብቶች ትዘረዝራላችሁ፡
- የሰዉ ሰራሽ ሀብት ጠቀሜታ ታብራራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

በወረዳችን ዉስጥ የሚገኙ ሰዉ ሰራሽ ሀብቶች

ሀ. የልማት ተቋማት

ለ. የኃይማኖት ተቋማት

ሐ. ማህበራዊ እና ባህላዊ ተቋማት

በወረዳችን ዉስጥ የሚገኙ ሰዉ ሰራሽ ሀብቶች

የተግባር ክንዋኔ 3.32 ➡ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- የተቋማት ዓይነቶችን መዘርዘር፡፡

-የልዩ ልዩ ተቋማትን አገልግሎት ማብራራት፡፡

መመሪያ:-ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1.በወረዳችሁ ውስጥ ምን ምን ዓይነት ተቋማት ይገኛሉ?

ከላይ የጠቀሳችኋቸው ተቋማት የሚሰጡት አገልግሎት አብራሩ፡፡

በወረዳችን ውስጥ የሚገኙ ሰው ሰራሽ ህብቶች የሚባሉት የሰው ልጆች አብሮ ለመኖር፣ ለመግባባት ፣ለመረዳዳት፣ ችግሮቻቸውን ለመፍታትና ኑሮአቸውን ለማሻሻል ሲሉ የገንቡት ተቋማት ናቸው፡፡
እነርሱም፡-የልማት ተቋማት፣ ማህበራዊ ተቋማት፣ የኃይማኖት ተቋማት ባህላዊ ተቋማት፣ የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ሀ.የልማት ተቋማት:-

የተግባር ክንዋኔ 3.33 ➡ **የግል ሥራ**

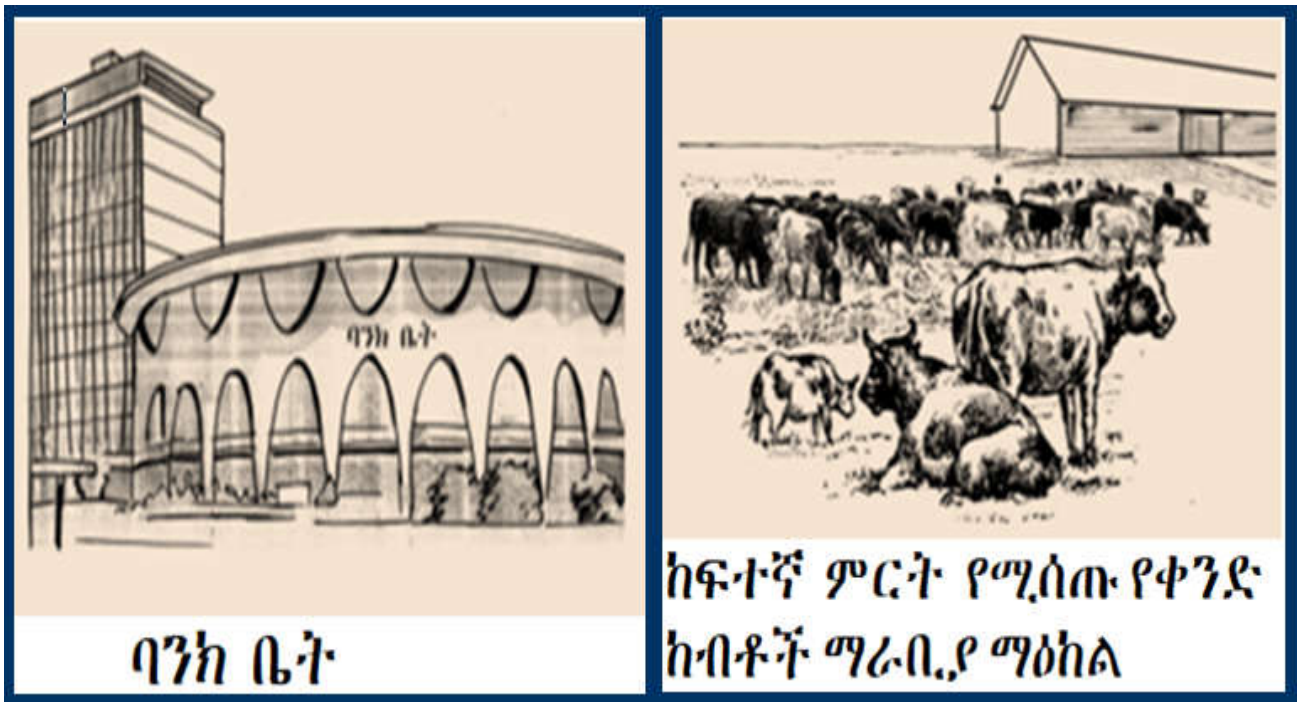
ዓላማ:- በአካባቢ የሚገኙ የልማት ተቋማትን መዘርዘር

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ መልስ ስጡ

ጥያቄ:-

1.በአካባቢያችሁ የሚገኙ የልማት ተቋማትን ስም ዘርዝሩ፡፡

የልማት የሚባሉት የግብርና፣ የገንዘብ፣ የግንባታ፣ የኤለክትሪክ ሀይል እና ሌሎች መሥሪያ ቤቶች ናቸው፡፡

ስዕል3/31 የልማት ተቋማት

ለ. የኃይማኖት ተቋማት

የተግባር ክንዋኔ 3.34 ➡ **የግል ሥራ**

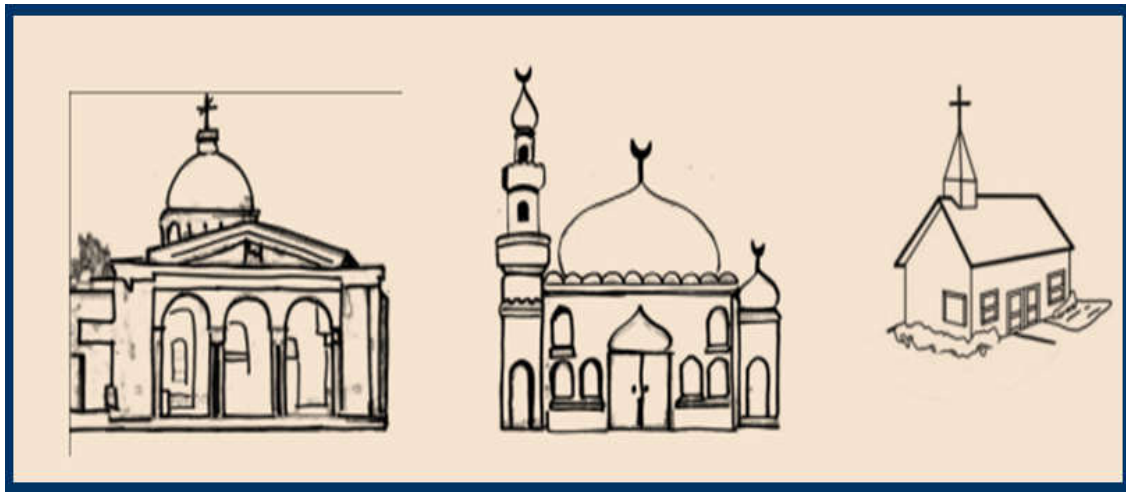
ዓላማ:- በአካባቢ የሚገኙ የኃይማኖት ተቋማትን መዘርዘር፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙ የኃይማኖት ተቋማትን ዘርዝሩ፡፡

የኃይማኖት ተቋማት ሰዎች የእምነት አገልግልቶችን የሚያገኙበት እና ግብረገብ ትምህርት የሚማሩበት ነው። ቤተክርስቲያን እና መስጊድ ኃይማኖታዊ ተቋማት ይባላሉ።

ስዕል 3/32 ኃይማኖታዊ ተቋማት

ሐ. ማህበራዊ እና ባህላዊ ተቋማት

ባህላዊ ተቋማት የሚባሉት አንድ ማህበረሰብ ግጭትን ለመፍታት፣ ለመረዳዳት እና ለሌሎች ማህበራዊ ጉዳዮች የሚጠቅሙ ናቸው። ለምሳሌ ሽምግልና የተጣሉ ሰዎችን ለማስታረቅ ይረዳል። እቁብ ገንዘብ ለመቆጠብ ይጠቅማል።

ስዕል 3/33 ማህበራዊና ባህላዊ ተቋም /ባህላዊ ሽምግልና መልመኛ 3.8

መመሪያ- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ፡፡

1. በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የልማት ተቋማት ስማቸውን ዘርዝሩ፡፡
2. ሽምግልና ማህበራዊ ተቋም ነው፡፡ ጥቅሙን ግለጹ፡፡
3. ሀብቶችን መንከባከብ ያስፈለገው ለምንድን ነው?

ማጠቃለያ

- የአየር ሁኔታ በአንድ አካባቢ ላይ የሚታይ የዕለቱ (የ24 ሰዓት) የአየር ፀባይ ነው፡፡
- የአየር ንብረት ማለት ደግሞ የአንድ አካባቢ የረጅም ጊዜ አማካይ የአየር ሁኔታ ማለት ነው፡፡

•የአየር ንብረት ለውጥ በሰው ልጅ ሕይወት እና ኑሮ ላይ አዳዲስ ችግሮችን በማስከተል ላይ ይገኛል፡፡

•የተፈጥሮ ሀብቶች በተፈጥሮ የሚገኙና ለሰው ልጆች ጥቅም የሚሰጡ ናቸው፡፡ የተፈጥሮ ሀብቶች ውሃን ፣ አፈርን ፣ እፅዋትን ፣ ማዕድናትን፣አየርንና እንስሳትን ያካትታሉ፡፡

• እፅዋት ሕይወት ያላቸው ነገሮች ናቸው፡፡ ተክሎች የተለያዩ ክፍሎች አሏቸው፡፡እነሱም ቅጠል፣ ግንድ፣ ሥርና አበባ ናቸው፡፡ እነዚህ የተክል ክፍሎች የተለያዩ ተግባራትን ያከናውናሉ፡፡እፅዋት ለእድገት የተለያዩ ነገሮች ያስፈልጓቸዋል፡፡ እነሱም አፈር፣ አየር፣ ውሃና የፀሐይ ብርሃን ናቸው፡፡

•በአካባቢያችን የሚገኙትን ልዩ ልዩ እንስሳት በውጫዊ ገጽታቸው፣ በአረባባቸው፣ በእንቅስቃሴያቸው፣ በመኖሪያ ቦታ፣ወዘተ.መለየትና መመደብ ይቻላል፡፡እንስሳት ለሰው ልጅ ልዩ ልዩ ጥቅም ይሰጣሉ፡፡ ለምሳሌ ለምግብነት፣ ለልብስና የጉልበት ሥራ ለመስራት ያገለግላሉ፡፡ ስለዚህ እንስሳትን በእንክብካቤ መያዝ ይገባናል፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መመሪያ አንድ፡- ከሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ትክክል የሆነውን እውነት ትክክል ያልሆነውን ሐሰት በማለት መልሱ፡፡

1. እንቁራሪት የሚኖረው በውሃ ውስጥ ብቻ ነው፡፡
2. በእፅዋት ቅጠሎች መካከል ምንም ዓይነት ልዩነት የለም፡፡

3. የአየር ሁኔታ እና የአየር ንብረት አንድ ናቸው፡፡
4. እፅዋት ምግባቸውን የሚያዘጋጁት በአበባቸው ነው፡፡
5. የአጥቢ እንስሳት ቆዳ በፀጉር የተሸፈነ ነው፡፡
6. የዛፍ ችግኞችን መትከልና መንከባከብ የአፈር መሸርሸርን ለመከላከል ይረዳል፡፡

መመሪያ ሁለት፡-ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ የያዘውን ሆሄ ምረጡ፡፡

1. ከሚከተሉት ውስጥ የተፈጥሮ ሐብት የሆነው የቱ ነው?
 ሀ. ደን ለ. ት/ቤት ሐ. ክሊኒክ መ. ቤተክርስቲያን
2. ከመሬት በታች የሚገኘው የእፅዋት ክፍል የትኛው ነው?
 ሀ. አበባ ለ.ስር ሐ. ግንድ መ. ቅጠል
3. ከሚከተሉት ውስጥ ከእንስሳት የማናገኘው ጥቅም የቱ ነው?
 ሀ. ምግብ ለ.መጠለያ ሐ. መጓጓዣ መ. ልብስ
4. ከሚከተሉት እንስሳት አፅዋፍ ውስጥ የማይመደበው የቱ ነው?
 ሀ. ዶሮ ለ. ሰጎን ሐ. ንስር መ. የሌሊት ወፍ
5. ከሚከተሉት ውስጥ የአገራችን ብርቅዬ እንስሳ የቱ ነው?
 ሀ. በሬ ለ. ዋልያ ሐ. ዝሆን መ. እንቁራሪት
6. ከሚከተሉት እንስሳት ውስጥ እፅዋት በል የሆነው የቱ ነው?
 ሀ. ቀጭኔ ለ. አቦሽማኔ ሐ. አይጥ መ. አንበሳ
7. ከሚከተሉት ውስጥ የስር ተግባር ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ተክሉን ከአፈር ጋር ማያያዝ

ለ. ወሃ እና የሚመጡ ማዕድናትን ለግንድ ማቃበል

ሐ. ለእፅዋቱ ምግብ ማዘጋጀት

መ. የተክሉን አበባና ቅርንጫፍ መሸከም

8. ዘር እና ፍሬ የሚያፈራ የተክል ክፍል የቱ ነው?

ሀ. ስር ለ. ግንድ ሐ. አበባ መ. ቅጠል

9. ከሚከተሉት እንስሳት ቆዳዊ በቅርፊት ያልተሸፈነው የቱ ነው?

ሀ. አሳ ለ. እንቁራሪት ሐ. አዞ መ. እባብ

10. ለቤት ቁሳቁስ እና ጌጣጌጥ መስሪያነት የሚያገለግል

የተፈጥሮ ሀብት የቱ ነው?

ሀ. አየር ለ. አፈር ሐ. ወሃ መ. ማዕድን

መመሪያ ሦስት፡-ቀጥሎ በሰንጠረዥ ውስጥ ከተራ ቁጥር 1 እስከ 4

የቀረቡትን ተቋማት ከሚሰጡት ጥቅም ጋር አዛምዱ፡፡

የተቋም ስም	የተቋሙ ጥቅም
___ 1. የእንስሳት ማራቢያ ማዕከል	ሀ. ለመማር ማስተማር ለ ፈጣሪን ለማመስገን
___ 2. ትምህርት ቤት	ሐ. ያዘነን ለማፅናናት
___ 3. መስጅድ	መ. የተጣለን ለማስታረቅ
___ 4. እድር	ሠ ምርጥ የእንስሳት ዘርን ማሰራጨት

ምዕራፍ አራት

ማህበራዊ አካባቢያችን

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የቤተሰብ አባላት እና ፍላጎቶቻቸውን ታብራራላችሁ፡፡
- የቤተሰብን የጤና አጠባበቅ ፋይዳ ታስረዳላችሁ፡፡
- የት/ቤቱን እና የአካባቢዉን ማህበረሰብ አባላት ትለያላችሁ፡፡
- ተማሪዎች በትምህርት ቤት በመሰረታችሁት አቻ ግንኙነት ልዩ ልዩ እንቅስቃሴዎችን ታከናውናላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤቱን ደንቦች እና ሕጎች ታከብራላችሁ፡፡
- የግል ጤና አጠባበቅ (የእጅ መታጠብ፣የጥርስ መቦረሽ፣ወዘተ.) እና የአካባቢ ንጽህና አስፈላጊነትን ትገልጻላችሁ፡፡

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

4.1 የቤተሰብ አባላት እና ፍላጎቶቻቸው

4.2 በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት እና ተግባራት

4.3 የግል እና የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ

መግቢያ

ወደ ተማሪዎች! በአንደኛ ክፍል የአካባቢ ትምህርት ስለ ቤተሰብ አባላት እና ሚናዎቻቸውን ተምራችኋል :: በዚህኛ ወጪ ምዕራፍ ደግሞ ስለ ቤተሰብ አባላትና ፍላጎቶቻቸው ፣ በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነትና ተግባራት እንዲሁም ስለ ግል እና አካባቢ ንጽህና አጠባበቅ ትማራላችሁ::

4.1 የቤተሰብ አባላት እና ፍላጎቶቻቸው

4.1.1 የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎት

ቁልፍ ቃላት

- ቤተሰብ
- የቤተሰብ አባላት
- መሠረታዊ ፍላጎት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ወደ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

➤ የቤተሰብን አባላት ትለያላችሁ፡፡

➤ የቤተሰብ አባላትን መሠረታዊ ፍላጎት ትጠቅሳላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የቤተሰብ አባላት
- የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎት

የቤተሰብ አባላት

የተግባር ክንዋኔ 4.1 ➡ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:-የቤተሰብ አባላትን መለየት

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:-

1.ዉድ ተማሪዎች! የእናንተን ቤተሰብ አባላት ዘርዝሩ፡፡

የቤተሰብ አባላት ማለት በአንድ ቤት ዉስጥ የሚኖሩ ሰዎች ናቸዉ፡፡

እነሱም፡-አባት፣ እናት፣ ወንድም እና እህት ናቸዉ፡፡ በተጨማሪም

አያት ፣ አጎት ፣ አክስት፣ እና ሌሎች በአንድ ቤት ዉስጥ አብሮ የሚኖሩ ሰዎችን ያጠቃልላል፡፡

ስዕል 4/1 የቤተሰብ አባላት

የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎት

የተግባር ክንዋኔ 4.2 ➡ **የቡድን ወይይት**

ዓላማ:- የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎቶችን መዘርዘር

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ

ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ::

ጥያቄ:-

1.የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎቶችን ዘርዝሩ

የአንድ ቤተሰብ መሠረታዊ ፍላጎት የሚባሉት ምግብ ፣ መጠለያ እና ልብስ ናቸው ::

4.1.2 የቤተሰብ የጤና አጠባበቅ ፋይዳዎች (ጥቅሞች)

ቁልፍ ቃላት

- ጤና
- የአካል ብቃት እንቅስቃሴ
- እረፍት
- የትምህርት ቤት ማህበረሰብ
- የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ
- የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የጤና አጠባበቅ ጠቀሜታ ታብራራላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤት እና የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ ትለያላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት ትዘረዝራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የቤተሰብ የጤና አጠባበቅ ፋይዳዎች (ጥቅሞች)
- የትምህርት-ቤት ማህበረሰብ እና የአካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት

የቤተሰብ የጤና አጠባበቅ ፋይዳዎች (ጥቅሞች)

የተግባር ክንዋኔ 4.3 ☞ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- ለጤናማ ሕይወት አስፈላጊ ነገሮችን መዘርዘር

-የአንድ ሰው ጤና መጓደል በቤተሰብ ላይ የሚያሳድረውን ተጽእኖ መግለጽ

መመሪያ:- ስድስት አባላት ያሉት ቡድን መስርታችሁ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በመወያየት መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1.ጤናማ ለመሆን ምን ያስፈልጋል?

2.ከቤተሰብ ውስጥ የአንዱ ሰውጤና መጓደል ምን ችግር ያመጣል?

ጤንነት ማለት የአንድ ሰው አካላዊ፣ አዕምሮአዊ እና ማህበራዊ ደህንነት ማለት ነው፡፡ ጤና ከቤተሰብ ኑሮ ጋር ቀጥተኛ የሆነ ግንኙነት አለው፡፡ ሰዎች ጤነኛ እና ደስተኛ እንዲሆኑ የተመጣጠነ ምግብ፣ ንጹህ ውሃ፣ ንጹህ አየር እና ንጽህናዊ የተጠበቀ ልብስና መጠለያ ማግኘት ይኖርባቸዋል፡፡ በተጨማሪም የጤና አገልግሎት፣በቂ እረፍት፣የአካል ብቃት እንቅስቃሴና መዝናኛ ያስፈልጋቸዋል፡፡

የአካል ብቃት እንቅስቃሴ

የተግባር ክንዋኔ 4.4 ⇨ የጥንድ ዉይይት

ዓላማ:- የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ጥቅሞችን መግለጽ

-የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ዓይነቶችን መዘርዘር

መመሪያ:- ጥንድ በመሆን ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ

በመወያየት መልስ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

1. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ ለምን ይጠቅማል?
2. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ዓይነቶችን ዘርዝሩ::

የአካል ብቃት እንቅስቃሴ መስራት ለጤንነት አስፈላጊ ነው:: የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ለተስተካከለ ተክለ ሰውነት፣ ለጥንካሬ እና ንቁ ለመሆን ይረዳል:: የእግር ጉዞ፣ ብስክሌት ማሸከርከር ፣ ገመድ ዝላይ ፣ የተለያዩ ስፖርታዊ እንቅስቃሴዎች ፣ ወዘተ. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ዓይነቶች ናቸው::

ስዕል 4/2 የአካል ብቃት እንቅስቃሴ በከፊል

እረፍት

የተግባር ክንዋኔ 4.5 ⇨ የግል ሥራ

ዓላማ:- የእረፍትን ትርጉም መናገር፡፡

የእረፍትን አስፈላጊነት መግለጽ፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች ካነበባችሁ በኋላ መልሱ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. እረፍት ማለት ምን ማለት ነው?
2. እረፍት ለምን ያስፈልጋል?
3. የእረፍት እጦት የሚያስከትላቸውን ችግሮች አብራሩ፡፡

እረፍት ማለት ማንኛውም ሰው የተወሰነ ስራ ከፈጸመ በኋላ የተለያዩ ድርጊቶችን (እንቅልፍ፣ ራዲዮ ማዳመጥ፣ ተሌቪዥን ማየት፣ መጻፍት ወይም ጋዜጦች ማንበብ፣ ወዘተ.) በመፈጸም የሚጠቀምበት ጊዜ

ማለት ነዉ። እረፍት የደከመ አዕምሮን እና የሰዉነት ክፍሎችን ለማደስ ይጠቅማል።በቂ እረፍት የማይወስዱ ሰዎች ለድካም፣ ለሥራ ፍላጎት ማነስ፣ ለተለያዩ በሽታዎች፣ ለብስጭት፣ወዘተ.ይጋለጣሉ።

የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የአካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት

የተግባር ክንዋኔ 4.6 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- የትምህርት ቤት ማህበረሰብ አባላት መዘርዘር።

-የትምህርት ቤት ማህበረሰብ አባላትን ተግባር መናገር።

መመሪያ:- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይታችሁ መልስ አቅርቡ።

ጥያቄዎች:-

1.የትምህርት ቤታችሁን ማህበረሰብ አባላት ዘርዝሩ።

2.የትምህርት ቤት ማህበረሰብ አባላት ተግባራትን ተናገሩ።

የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የአካባቢ ማህበረሰብ

የትምህርት ቤት ማህበረሰብ የሚባሉት በትምህርት ቤቱ ዉስጥ

በቀጥታ የሚያገለግሉ(መምህራን፣ ርዕሰ መምህራን፣ ጥበቃ ንዶች፣

ጽዳት ሰራተኞች ፣ ወዘተ.) እና የሚገለገሉ (ተማሪዎች) ናቸዉ።

የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ የምንላቸው በትምህርት ቤቱ ዙሪያ የሚኖሩ፣ ከትምህርት ቤቱ አገልግሎት የሚያገኙና አገልግሎት የሚሰጡ ግለሰቦች፣ ድርጅቶች፣ ተቋማት ወዘተ. ያጠቃልላል።

የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የአካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት ንጹህ የትምህርት ቤት አካባቢ፣ ምቹ የመማሪያ ክፍሎች፣ ጤናማ ተግባሮች፣ ቀልጣፋ አገልግሎት፣ የተሟላ የቁሳቁስ አቅርቦት፣ የንጹህ ውሃ አቅርቦት፣ የስፖርት ማዘወተሪያ ቦታዎች፣ ቤተ መጽሀፍት፣ ንጽህና ውሃ የተጠበቀ መጽዳጃ ቤቶች፣ ወዘተ. ናቸው። እነዚህ ፍላጎቶች መሟላት የሚችሉት በመንግስት በጀት፣ በማህበረሰብ ተሳትፎ፣ በተለያዩ በጎ አድራጊ ግለሰቦች እና ድርጅቶች፣ ወዘተ. ነው።

የአይ ቲ (IT) መገልገያዎችን ከየት እናገኛለን?

የትምህርቱን ስራ የበለጠ በማቀላጠፍ ረገድ አይቲ (IT) ያለው አስተዋጽኦ የጎላ በመሆኑ አሁን ላይ የትምህርት ቤት ማህበረሰብና የአካባቢ ማህበረሰብ ዘንድ ሌላኛው ፍላጎት ሆኗል። እነዚህ ለመማር ሥራ የሚዉሉ የአይ ቲ (IT) መገልገያዎች ኮምፒውተር፣ ራዲዮ፣ ስልክ፣ ቴሌቪዥን መሳሰሉት ሲሆኑ መገኘት የሚችሉት ከቤተሰብ፣ ከት/ቤት፣ ወዘተ. ነው።

መልመጃ 4.1

መመሪያ፡-ቀጥሎ ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

1. የቤተሰብ አባላትን ዘርዝሩ ።

2. የጤና ጥቅሞችን ግለጹ፡፡

3. የትምህርት ቤታችሁንና የአካባቢዉን ማህበረሰብ የጋራ ፍላጎት አብራሩ፡፡

4. የእረፍት እጦት ምን ሊያስከትል ይችላል?

5. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ የሚያስገኘዉን ጥቅሞች ግለጹ፡፡

4.2 በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት እና ተግባራት ቁልፍ ቃላት

- አቻ ግንኙነት
- ክበባት
- ስነስርዓት
- ተግባራት
- ደንብ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት ታብራራላችሁ፡፡
- በትምህርት ቤት ዉስጥ የተለያዩ ተግባራትን ታከናዉናላችሁ፡፡
- የክበባት ጠቀሜታ ትዘረዝራላችሁ፡፡
- በክበባት ዉስጥ ትሳተፋላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤት ደንብና ስርዓት ታከብራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት
- በትምህርት ቤት የተማሪዎች ተግባራት

በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት

የተግባር ክንዋኔ 4.7 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:-አቻ ግንኙነትን ማብራራት

መመሪያ:-ቀጥሎ ባለዉ ጥያቄ ላይ በቡድን ተወያይታችሁ መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. አቻ ግንኙነት ማለት ምን ማለት ነዉ? ጠቀሜታዉስ?

በትምህርት ቤት የአቻ ግንኙነት ማለት በእድሜ እና በትምህርት ደረጃቸዉ ከሞላ ጎደል እኩል የሆኑ ተማሪዎች የሚፈጥሩት የእርስ በርስ ግንኙነት ማለት ነዉ፡፡ ተማሪዎች በሚፈጥሩት የአቻ ግንኙነት እርስ በርሳቸዉ በመደጋገፍ ፣ አብሮ በማጥናት፣ አብሮ በመጫወት እዉቀታቸዉንና ማህበራዊ ክህሎታቸዉን ያሳድጋሉ፡፡ ተማሪዎች ከአቻ ግንኙነት ባሻገር በትምህርት ቤት ዉስጥ በተለያዩ ክበባት ለምሳሌ የፀረ ኤድስ ፣ የስፖርት፣ የአካባቢ እንክብካቤ፣ የሳይንስና ቴክኖሎጂ ፣ የትራፊክ ደህንነት ክበብ፣ ወዘተ. ዉስጥ በአባልነት ይሳተፋሉ፡፡

በትምህርት ቤት የተማሪዎች ተግባራት

የተግባር ክንዋኔ 4.8 ☞ **የቡድን ዉይይት**

ዓላማ:- ክበባትን መዘርዘር፡፡

-የክበብ ተሳትፎ ጠቀሜታን መግለጽ፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን ተወያይታችሁ መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች:-

1. በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ የሚገኙትን ክበባት ዘርዝሩ፡፡
2. በክበባት ውስጥ መሳተፍ ለምን ይጠቅማል?
3. የየትኛው ክበብ አባል ናችሁ? የክበቡስ ዓላማ ምንድን ነው?
4. በትምህርት ቤት ክበባትን እንዴት ማቋቋም እንደሚቻል ተወያዩ፡፡

የጎበዝ ተማሪ አንዱ መገለጫው በትምህርት ቤት ውስጥ በሚገኙ ክበባት መሳተፍ ነው፡፡ ክበባት የትምህርት ቤቱን እና የአካባቢውን ማህበረሰብ ችግሮች መፍቻ ስለሆኑ ተማሪዎች በንቃት ተሳትፎ ማድረግ አለባቸው፡፡

በክበባት ተሳትፎ ማድረግ ተማሪዎች ከመደበኛው የክፍል ውስጥ ትምህርት በተጨማሪ በህብረተሰብ ውስጥ ስለሚኖራቸው ጉልህ ድርሻ ግንዛቤ እንዲይዙ ይረዳቸዋል፡፡

የትምህርት ቤት ደንብ እና ስነ-ስርዓት

ተግባራዊ ክንዋኔ 4.9 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- የትምህርት ቤት ደንቦች እና ህጎችን መዘርዘር፡፡

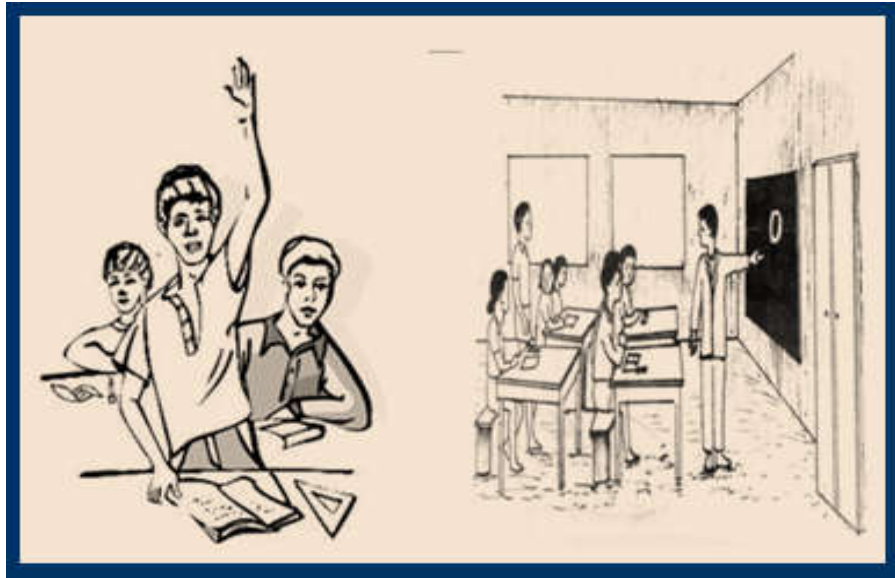
-የትምህርት ቤት ደንቦች እና ህጎችን አስፈላጊነት መግለጽ፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን ተወያይታችሁ መልስ አቅርቡ፡፡

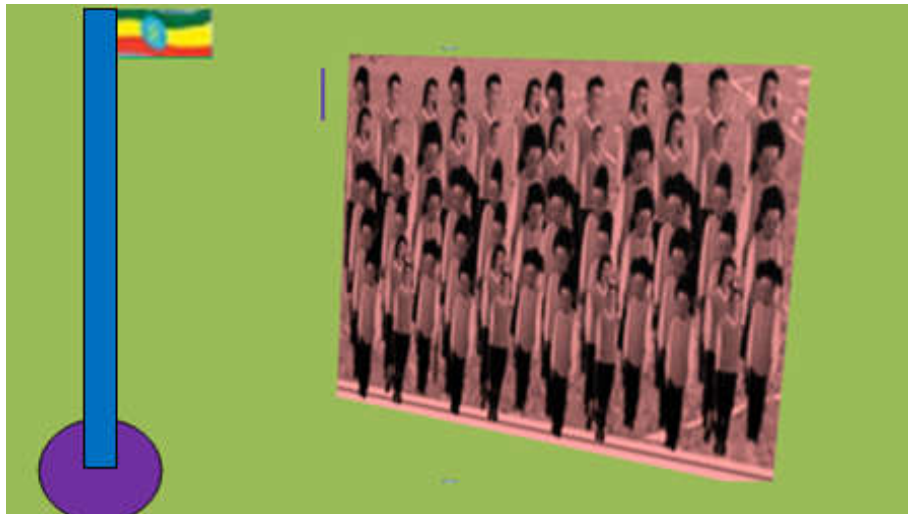
ጥያቄዎች:-

1. የትምህርት ቤታችሁ ደንቦች እና ህጎችን ዘርዝሩ?
2. በትምህርት ቤት ደንብ እና ሕግ ለምን አስፈለገ?

የትምህርት ቤት ደንብ እና ስነ-ስርዓት ማለት ሁሉም ተማሪዎች ጠንቅቀው ማወቅ የሚጠበቅባቸው እና በትምህርት ቤት ቆይታቸው አክብረው የሚፈጽሙት ሕግ ነው፡፡ እነርሱም የትምህርት ቤት ሰዓት ማክበር ፣ የመማሪያ ቁሳቁሶችን በተገቢ መያዝና መጠቀም፣ የሰንደቅ ዓላማ ስነስርዓት ማክበር፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

ስዕል4/3 የትምህርት ቤት ደንብ እና ስርዓት አክባሪ ተማሪዎች

ስዕል 4/4 ተማሪዎች የሰንደቅዓላማ ስነ-ስርዓት ሲያከብሩ

መልመጃ 4.2

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ፡፡

1. የአካባቢ እንክብካቤ ክብብ ተግባሩ ምንድን ነው?
2. በክፍል ውስጥ ተማሪዎች ማክበር ያለባቸው ደንብና ስነ-ስርዓት ምንድን ናቸው፡፡

4.3 የግል እና የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ

4.3.1 የግል ንጽህና አጠባበቅ

ቁልፍ ቃል

- የግል ንፅህና

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች!ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የግል ንፅህና መጠበቂያ መንገዶችን ትለያላችሁ፡፡
- የግል ንፅህናችሁን ትጠብቃላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የግል ንጽህና አጠባበቅ

የግል ንጽህና አጠባበቅ

የተግባር ክንዋኔ 4.10 ⇨ **የግል ሥራ**

ዓላማ :-የግል ንጽህናን መጠበቅ ምን ጥቅሞች እንዳሉት መዘርዘር፡፡

- የግል ንጽህና መጠበቂያ መንገዶችን ማብራራት፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች አንብባችሁ መልስ ሰጡ፡፡

ጥያቄዎች:-

- 1.የግል ንጽህና መጠበቅ ምን ዓይነት ጥቅም ያስገኛል?
2. ተማሪዎች! የግል ንጽህናችሁን የምትጠብቁት እንዴት ነዉ?

የግል ንጽህና ማለት አንድ ሰው ለሰውነቱ እና ለሚለብሰው ልብስ የሚያደርገው ጥንቃቄ ማለት ነው። በርካታ የግል ንጽህና መጠበቂያ መንገዶች ሲኖሩ እነሱም ሰውነትን መታጠብ ፣ ልብሶችን አጥቦ መልበስ ፣ መጸዳጃ ቤት መጠቀም፣ ወዘተ. ናቸው።

ስዕል 4/5 ልዩ ልዩ የግል ንጽህና መጠበቂያ መንገዶች

4.3.2 የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ

ቁልፍ ቃል

- የአካባቢ ንፅህና

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ወደ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

➤ የአካባቢ ንጽህና አስፈላጊነትን ትገልጻላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ

የአካባቢ ንጽህና አጠባበቅ

የተግባር ክንዋኔ 4.11 ☞ **የጥንድ ዉይይት**

ዓላማ፡- ስለ አካባቢ ንጽህና ምንነት ማብራራት፡፡

- የአካባቢ ንጽህና ጉድለት የሚያስከትላቸዉን ችግሮች መግለጽ፡፡

መመሪያ፡- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በጥንድ ተወያይታችሁ መልስ አቅርቡ፡፡

ጥያቄዎች፡-

1. የአካባቢ ንጽህና ማለት ምን ማለት ነዉ?

2. የአካባቢ ንጽህና ጉድለት ምን ያስከትላል?

የአካባቢ ንጽህና ማለት አካባቢን ከቆሻሻ እና ከጀርሞች ነጻ ማድረግ ማለት ነዉ፡፡ የአካባቢ ንጽህናን መጠበቅ የሚቻለዉ መንገዶችን በማጽዳት፣ የመጠጥ ዉሃ ንጽህና በመጠበቅ፣ ከቤት የሚወጡ ቆሻሻዎችን በአግባቡ በማስወገድ፣ ወዘተ. ነዉ፡፡

ስዕል 4/6 አካባቢን የማጽዳት ተግባር

መልመጃ 4.3

መመሪያ አንድ፡-ከሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ትክክል የሆነውን እዉነት ትክክል ያልሆነውን ሐሰት በማለት መልሱ፡፡

1. ንጽህናውን የሚጠብቅ ተማሪ ለበሽታ አይጋለጥም፡፡
2. የመጠጥ ዉሃ ንጽህና መጠበቅ አያስፈልግም፡፡
3. ከምግብ በፊት እጃችንን በዉሃና በሳሙና መታጠብ አለብን፡፡
4. መፀዳጃ ቤት ዉስጥ መፀዳዳት ለበሽታ ያጋልጣል፡፡
5. ከመፀዳጃ ቤት መልስ እጆቻችንን በሚገባ መታጠብ አለብን፡፡

መመሪያ ሁለት፡-ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ

1. የግል ንጽህና አጠባበቅ ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ጥርስ መቦረሽ ለ. ያልታጠበ ልብስ መልበስ

ሐ. ጥፍር መቁረጥ መ. ሰዉነት መታጠብ

2. የአካባቢ ንጽህና መጠበቂያ መንገድ የሆነው የቱ ነው?

ሀ. ቆሻሻ ማቃጠል ለ. ፀጉር መታጠብ

ሐ. ጥፍር መቁረጥ መ.ገላ መታጠብ

ማጠቃለያ

- የቤተሰብ አባላት ማለት በአንድ ቤት ውስጥ የሚኖሩ ሰዎች ናቸው፡፡ እነሱም እናት፣ አባት ወንድም፣ እህት እና ሌሎችን ያጠቃልላል፡፡
- የሰዉ ልጅ ሶስት መሠረታዊ ፍላጎቶች አሉት እነሱም ምግብ፣ ልብስና መጠለያ ናቸው፡፡
- ጤና ማለት አካላዊ፣ አዕምሮአዊ እና ማህበራዊ ደህንነት ማለት ነው፡፡ የተሟላ ጤንነት ያለዉ ሰዉ ጠንካራ፣ ንቁ፣ ተግባቢ፣ ደስተኛና በስራዉ ዉጤታማ ነዉ፡፡ ጤነኛ ለመሆን የተመጣጠነ ምግብ መብላት፣ በቂ እረፍት መዉሰድ እና አካላዊ እንቅስቃሴ ማድረግ ይኖርብናል፡፡
- የግል እና የአካባቢ ንጽህና መጠበቅ ለተለያዩ በሽታዎች የመጋለጥ እድል ይቀንሳል፡፡

- የትምህርት ቤት ማህበረሰብ የሚባሉት በትምህርት ቤት ውስጥ የሚያገለግሉ እና የሚገለገሉ ሲሆኑ የትምህርት ቤት አካባቢ ማህበረሰብ የምንላቸው በትምህርት ቤት ዙሪያ የሚኖሩ ማህበረሰብ ናቸው፡፡
 - የትምህርት ቤት ማህበረሰብ እና የአካባቢ ማህበረሰብ ንጹህ የትምህርት ቤት አካባቢ፣ ምቹ የመማሪያ ክፍሎች፣ ጤናማ ተግባሮች፣ ቀልጣፋ አገልግሎት፣ የተሟላ የቁሳቁስ አቅርቦት፣ የንጹህ ውሃ አቅርቦት፣ የስፖርት ማዘዉተሪያ ቦታዎች፣ ቤተ መጽሀፍ ፣ ንጽህናዉ የተጠበቀ መጻዳጃ ቤቶች፣ ወዘተ. ይፈልጋሉ፡፡
 - ትምህርት ቤታችን የተለያዩ ደንቦች እና ስነ ስርዓት መመሪያዎች አሉት፡፡ ደንቦቹንም ሆነ ስነ-ስርዓቶቹን ማክበር ተገቢ ነዉ፡፡
- የትምህርት ቤት ደንብና ስነ-ስርዓት የሚባሉት፡-
ሀ. የትምህርት ቤት ሰዓት	ሠ. በክበባት ንቁ ተሳትፎ
ማክበር	ማድረግ፤
ለ. ጥያቄ እጅ አንስቶ	ረ. የመማሪያ ቁሳቁሶችን በተቢ
መጠየቅ	መያዝ እና መጠቀም
ሐ. የትምህርት ቤቱን	ሰ. የሰንደቅ ዓላማ ስነስርዓት
ማሕበረሰብ ማክበር	ማክበር
መ. የደንብ ልብስ መልበስ	ሸ. የክፍል እና የቤት ሥራዎች
	ን መሥራት፣ ወዘተ. ናቸው፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መመሪያ አንድ፡- ከሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ዉስጥ ትክክል የሆነዉን እዉነት ትክክል ያልሆነዉን ሐሰት በማለት መልሱ፡፡

1. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ለጤንነት አስፈላጊ ነዉ፡፡
2. የትምህርት ቤቱን ስርዓት እና ደንብ ማክበር ጠቃሚ ነዉ፡፡
3. ንጽህናዉ ባልተጠበቀ አካባቢ ጀርሞች አይኖሩም፡፡

መመሪያ ሁለት፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ተስማሚ የሆነዉን መልስ ምረጡ፡፡

1. በአንድ ቤት ዉስጥ አብሮ የሚኖሩ ሰዎች ምን ይባላሉ?
ሀ. ጎረቤት ለ. ቤተሰብ ሐ. ማህበረሰብ መ. ግለሰብ
2. ከሚከተሉት ዉስጥ የቤተሰብ አባል ያልሆነዉ የቱ ነዉ?
ሀ. ወንድም ለ. እህት ሐ. የጎረቤት ልጅ መ. አባት
3. ከትምህርት ቤት ማህበረሰብ ዉስጥ መማር የማን ቀዳሚ ተግባር ነዉ?
ሀ. ወላጅ ለ. ጥበቃ ንድ ሐ. ተማሪ መ. ርዕሰ መምህር
4. የቤተሰብ አባላት መሠረታዊ ፍላጎት ያልሆነዉ የቱ ነዉ?
ሀ. መጠለያ ለ. ምግብ ሐ. ዝነኛ መሆን መ. ልብስ
5. በቂ እረፍት ማድረግ ምን ጥቅም አለዉ?
ሀ. ድካም ለ. የስራ ፍላጎት ማነስ ሐ. ንቁ መሆን መ. ብስጭት

6. ከሚከተሉት ዉስጥ የትምህርት ቤቱ ማህበረሰብ ያልሆነዉ የቱ ነዉ?

ሀ. መምህራን ለ. ተማሪዎች ሐ. የአካባቢ ማህበረሰብ
መ. ጥበቃ

መመሪያ ሦስት:-ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ፡፡

1. የትምህርት ቤት ማህበረሰብና የአካባቢ ማህበረሰብ ፍላጎት ግለጹ

2. በትምህርት ቤት የተማሪዎች አቻ ግንኙነት ማለት ምን ማለት ነዉ?

3. ጤና ምንድን ነዉ?

ምዕራፍ አምስት

የተለየ ትኩረት የሚፈልጉ ቁልፍ ጉዳዮች

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የትራፊክ ደንቦችን ታብራራላችሁ ::
- የ አይቲ (IT) መረጃ ማሳያ ፕሮግራም በመጠቀም የትራፊክ ደንቦችን ትተገብራላችሁ ::
- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በህጻናት ላይ የሚያሳድረውን ጉዳት (ተጽእኖ) ትለያላችሁ፡፡
- ከ ኤች አይቪ ጋር ለሚኖሩ ህጻናት ርህራሄ ታሳያላችሁ፡፡

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

5.1 የመንገድ ትራፊክ ደህንነት

5.2 ኤች አይ ቪ / ኤድስ

መግቢያ

ዉድ ተማሪዎች! በአንደኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ ትምህርት ስለ መኪና መንገድ አጠቃቀም ፣ ስለ ኤች አይ ቪ ምንነት እና በሰው ሰውነት ላይ ስለሚያስከትለው ተጽእኖ ተምራችኋል፡፡ በዚህ ምዕራፍ ደግሞ ስለ

መንገድ ደህንነት ፣ ትራፊክ ሕጎች ፣ ኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያና መከላከያ መንገዶች እና ከኤች አይ ቪ/ኤድስ ጋር ላሉ ህጻናት መደረግ የሚገባውን ርህራሄ ትማራላችሁ፡፡

5.1 የመንገድ ትራፊክ ደህንነት

ቁልፍ ቃላት

- ትራፊክ ደህንነት
- የትራፊክ አደጋ
- ትራፊክ ሕጎች

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- ስለ መንገድ ትራፊክ ደህንነት ትገልጻላችሁ፡፡
- የመንገድ ትራፊክ ሕጎችን ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የመንገድ ትራፊክ ሕጎችን ታከብራላችሁ፡፡
- የመንገድ ትራፊክ አደጋ መንስኤዎችን ትናገራላችሁ፡፡
- ትራፊክ አደጋን ለመቀነስ የሚረዱ መንገዶችን ትዘረዝራላችሁ
- ከመንገድ ትራፊክ አደጋ ራሳችሁን ትጠብቃላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- የመንገድ ትራፊክ ደህንነት
- የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ሕጎች

የመንገድ ትራፊክ ደህንነት

የተግባር ክንዋኔ 5.1 ☞ የግል ሥራ

ዓላማ :- የመንገድ ትራፊክ ደህንነት መግለጽ

መመሪያ:- ቀጥሎ ለቀረበው ጥያቄ መልስ ስጡ፡፡

ጥያቄ:-

1. የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ማለት ምን ማለት ነው?

የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ማለት በሰው ላይ በተሸከርካሪ ምክንያት የሚደርሰውን አደጋ (ሞት እና የአካል ጉዳት) ለመቀነስ የሚረዳ ዘዴ እና እርምጃ ነው፡፡

የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ሕጎች

የተግባር ክንዋኔ 5.2 ☞ የቡድን ዉይይት

ዓላማ :- የመንገድ ትራፊክ ሕጎችን መለየት፡፡

- የትራፊክ አደጋ መንስኤዎችን መዘርዘር፡፡

መመሪያ:- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን ተወያይታችሁ ማብራሪያ አቅርቡ፡፡

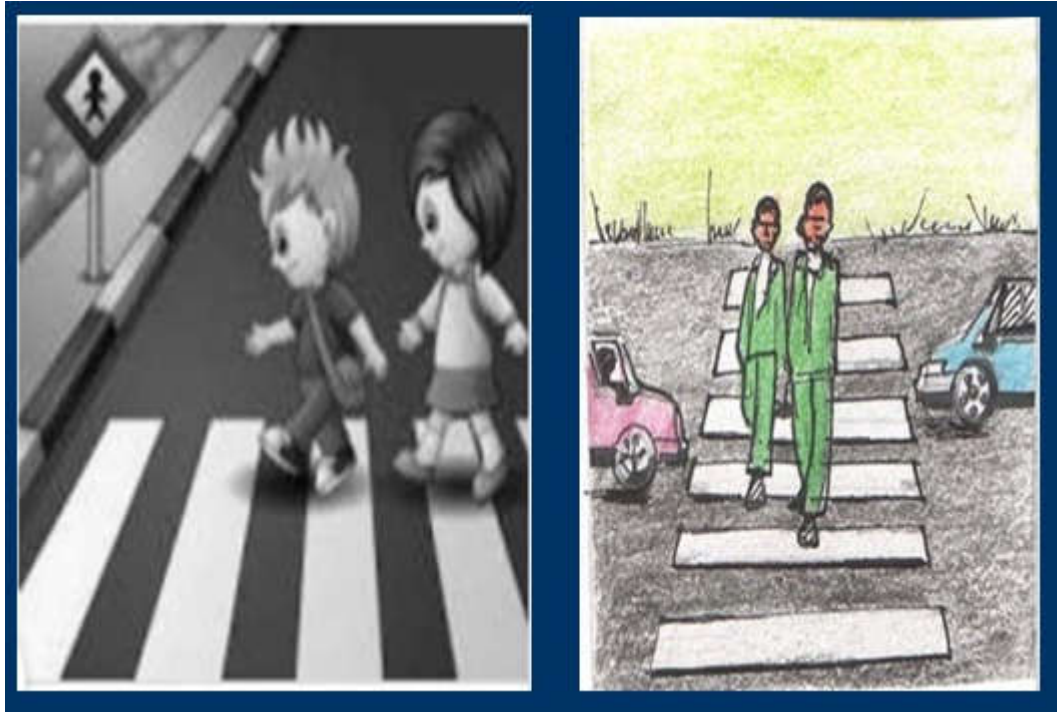
ጥያቄዎች:-

1. የመንገድ ትራፊክ ሕጎች የሚባሉት የትኞቹ ናቸው?
2. የትራፊክ አደጋ መንስኤዎች ምንድን ናቸው?
3. የመኪና መንገድ እንዴት ታቋርጣላችሁ?

**የመንገድ ትራፊክ ሕጎች ማለት የመንገድ ትራፊክ ደህንነትን
ለማረጋገጥ የሚያስችሉ እና በሁሉም ሰወ መታወቅ፣ መከበር
እና መፈጸም ያለባቸው ተግባራት ናቸው፡፡**

ስዕል 5/1 መንገድ ከማቋረጥ በፊት ግራ ቀኝ ማየት

ስዕል 5/2 አስፓልት ባለበት በዜብራ ምልክት ማቋረጥ

ስዕል5/3 በእግር ጉዞ ጊዜ የእግረኛ መስመር መጠቀም

ስዕል5/4 በመኪና መንገድ ላይ ካስ አለመጫወት

መልመጃ 5.1

መመሪያ :-ቀጥሎ ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ ሰጡ::

1. የመንገድ ትራፊክ ደህንነት እንማንን ይመለከታል?
2. የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ለምን ይጠቅማል?

5.2 ኤች አይ ቪ / ኤድስ

ቁልፍ ቃላት

- ኤች አይ ቪ
- ኤድስ

**ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች
ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ይዘት ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-**

- የኤች አይ ቪ /ኤድስ ምንነት ታብራራላችሁ::
- የኤች አይ ቪ መተላለፊያ መንገዶችን ትዘረዝራላችሁ::
- የኤች አይ ቪ መከላከያ መንገዶችን ትናገራላችሁ::
- ከ ኤች አይ ቪ እራሳችሁን ትከላከላላችሁ::
- ከኤች አይ ቪ ጋር ለሚኖሩ ህጻናት ርህራሄ ታሳያላችሁ::

ኤች አይ ቪ /ኤድስ

የተግባር ክንዋኔ 5.3 ☞ የቡድን ወይይት

ዓላማ:- የኤች አይ ቪ መተላለፊያ መንገዶችን
መዘርዘር::

መመሪያ:- ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን
ተወያይታችሁ መልስ አቅርቡ::

ጥያቄዎች:-

- 1.ኤች አይ ቪ/ ኤድስ ምንድን ነዉ?
- 2.የኤች አይ ቪ መተላለፊያ መንገዶችን ዘርዝሩ::

ኤች አይ ቪ ማለት በሰው ልጆች ላይ የኤድስ በሽታ የሚያስከትል ቫይረስ ነው።

ኤች አይ ቪ / ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች

የደም ንክኪ የኤች አይ ቪ / ኤድስ መተላለፊያ መንገድ ነው።

ምሳሌ፡- በቫይረሱ የተበከለ ምላጭ፣ መርፌ፣ መቀስ፣ ወዘተ.

የኤች አይ ቪ / ኤድስ መከላከያ መንገዶች

- ሌሎች የተጠቀሙበትን ስለታማ እና ሹል ነገሮች (ምላጭ ፣ መርፌ፣ መቀስ፣ ወዘተ.) በጋራ አለመጠቀም
- የጥርስ ብሩሽ ወይም የጥርስ መፋቂያ በጋራ አለመጠቀም
- ከማንኛውንም የደም ንክኪ መራቅ

ኤች አይ ቪ / ኤድስ በህጻናት ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

- ወላጅ ያሳጣል
- በህጻናት ላይ የጤና መዛባትን ያስከትላል።

ከ ኤች አይ ቪ / ኤድስ ጋር ለሚኖሩ ሕጻናት ምን እናድርግ?

- ፍቅርና ርህራሄ መስጠት
- አለማዳላት
- አለማግለል

መልመጃ 5.2

መመሪያ :- ቀጥሎ ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

1. ኤች አይ ቪ /ኤድስን እንዴት መከላከል ይቻላል?
2. ኤች አይ ቪ/ ኤድስ በህጻናት ላይ ምን ዓይነት ተጽእኖ እንደሚያመጣ በቡድን ተወያይታችሁ ዘገባ አቅርቡ።

ማጠቃለያ

- የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ማለት በሰው ላይ የሚደርሰውን አደጋ ለመቀነስ የሚረዳ ዘዴ እና እርምጃ ነው።
- በኤች አይ ቪ ቫይረስ የተበከሉ ቁሳቁሶችን በጋራ መጠቀም ለበሽታዉ መዛመት መንስኤዎች ስለሆኑ መጠንቀቅ ያስፈልጋል።

የምዕራፉ ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መመሪያ አንድ:- ከሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች ዉስጥ ትክክል

የሆነውን እዉነት ትክክል ያልሆነዉን ሐሰት በማለት መልሱ።

1. ኩርባ ባለበት ቦታ የመኪና መንገድ ማቋረጥ የማይመከረዉ የሚመጣ ተሽከርካሪ ስለማይታይ ነዉ።
2. እግረኛ አስፓልት ማቋረጥ የሚችለዉ የዜብራ ምልክት ባለበት ነዉ።
3. እግረኛ የዜብራ ምልክት ባለበት ግራ ቀኝ ሳያይ አስፓልት ማቋረጥ ይችላል።

4. ግራ ቀኝ ሳያዩ መንገድ ማቋረጥ የትራፊክ አደጋ ያመጣል፡፡

5. ኤች አይ ቪ /ኤድስ በማንኛውም ደም ንክኪ ይተላለፋል፡፡

መመሪያ ሁለት፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ፡፡

1. እግረኛ መጓዝ የሚገባው በየትኛው መስመር ነው ?

ሀ. በቀኝ መስመር

ለ. በግራ መስመር

ሐ. በመኪና መንገድ መሀል መ. መልሱ አልተሰጠም፡፡

2. ከሚከተሉት ውስጥ ለትራፊክ አደጋ አጋላጭ የቱ ነው?

ሀ. በእግር ጉዞ ላይ እያሉ ለመንገድ ትኩረት አለመስጠት

ለ. በመኪና መንገድ ላይ ኳስ መጫወት

ሐ. የእግረኛ መንገድ ትቶ በመኪና መንገድ መጓዝ

መ. ሁሉም ለአደጋ አጋላጭ ናቸው

መመሪያ ሦስት፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ፡፡

1. የመንገድ ትራፊክ ደህንነት ጠቀሜታ ዘርዝሩ፡፡

2. የትራፊክ አደጋ በአካባቢያችሁ በስፋት ይከሰታል?

3. የትራፊክ አደጋዎችን እንዴት መቀነስ ይቻላል?

4. በኤች አይ ቪ /ኤድስ ሊጠቁ የሚችሉት እናማን ናቸው?